PRZEMYSŁ NAFTOWY

DWUTYGODNIK

ORGAN KRAJOWEGO TOWARZYSTWA NAFTOWEGO WE LWOWIE

Rok XIII | 25 kwietnia 1938 r. | Zeszyt 8

Reforma służby geologicznej w Polsce

Zapowiadana od dłuższego już czasu reforma służby geologicznej w Polsce stała się ostatnio faktem dokonanym. Sprawa ta uregulowana została mianowicie osobnym dekretem Prezydenta R. P. (Dz. U. R. P. Nr 22 z dnia 1 kwietnia 1938 r. poz. 193), który przytaczamy poniżej w całości.

Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej

z dnia 31 marca 1938 r.

o państwowej służbie geologicznej.

Na podstawie art. 74 ustawy konstytucyjnej postanawiam co następuje:

I. Przepisy ogólne.

Art. 1. Państwowa służba geologiczna polega na wprowadzeniu planowych i systematycznych badań geologicznych na ziemiach Rzeczypospolitej w celu poznania złóż surowców mineralnych kraju i umożliwienia praktycznego ich spożytkowania dla gospodarstwa narodowego.

Art. 2. Podstawową służbę geologiczną sprawują:

1) Państwowa Rada Geologiczna,
2) Państwowy Instytut Geologiczny,

podległe Ministrowi Przemysłu i Handlu.

II. Państwowa Rada Geologiczna.

Art. 3. (1) Państwowa Rada Geologiczna inicjuje i koordynuje prace geologiczne, określone w art. 1, oraz kontroluje ich postępy.

(2) W szczególności do zakresu działania Rady należy:

1) ustalanie ogólnego planu prac geologicznych, kolejności ich wykonywania i środków potrzebnych na ich realizację,
2) opiniowanie przedstawionego przez Dyrektora Państwowego Instytutu Geologicznego rocznego programu prac Instytutu,
3) rozpatrywanie rocznych sprawozdań Dyrektora Państwowego Instytutu Geologicznego i składanie Ministrowi Przemysłu i Handlu związanych z tymi sprawozdaniami wniosków,
4) opiniowanie preliminarza budżetowego państwowej służby geologicznej,
5) wydawanie opinii o kandydatach, przedstawionych przez Dyrektora Państwowego Instytutu Geologicznego na stanowiska naukowe w Instytucie,
6) opracowywanie wniosków, dotyczących koordynacji prac państwowej służby geologicznej z badaniami geologicznymi prowadzonymi przez instytucje naukowe oraz inne instytucje lub osoby w celach naukowych bądź praktycznych,
7) rozpatrywanie wszelkich spraw w zakresie geologicznego badania kraju, zleconych przez Ministra Przemysłu i Handlu lub wniesionych przez przewodniczącego Rady.

(3) Uchwały Państwowej Rady Geologicznej przedstawia Ministrowi Przemysłu i Handlu przewodniczący Rady, podając je równocześnie do wiadomości Dyrektorowi Państwowego Instytutu Geologicznego.

Art. 4. (1) Państwowa Rada Geologiczna składa się z przedstawicieli zrzeszeń i instytucji naukowych i gospodarczych oraz z delegatów ministerstw i instytucji państwowych, wymienionych w statucie Rady. Członków Rady spośród przedstawicieli zrzeszeń i instytucji naukowych i gospodarczych powołuje i odwołuje Minister Przemysłu i Handlu.

(2) Przewodniczącego Rady i jego zastępców powołuje i odwołuje Minister Przemysłu i Handlu.

(3) Szczegółową organizację Państwowej Rady Geologicznej ustali statut, wydany przez Ministra Przemysłu i Handlu w porozumieniu z interesowanymi ministrami.

(4) Członkom Rady służy prawo do zwrotu kosztów przejazdów oraz diet według norm ustalonych w statucie. Ponadto statut może przewidywać wynagrodzenie członków Rady za udział w posiedzeniach, jak również za specjalne czynności zlecone.

(5) Dyrektor Państwowego Instytutu Geologicznego jest z urzędu członkiem Państwowej Rady Geologicznej.

III. Państwowy Instytut Geologiczny.

Art. 5. Do zakresu działania Państwowego Instytutu Geologicznego należy:

1) wykonywanie zdjęć geologicznych i geofizycznych oraz innych badań z dziedziny geologii ogólnej i geofizyki,
2) prowadzenie poszukiwań górniczo-geologicznych złóż surowców mineralnych oraz wykonywanie innych prac z dziedziny geologii i geofizyki stosowanych,
3) opracowywanie wniosków w sprawie racjonalnego użytkowania i ochrony złóż surowców mineralnych,
4) opracowywanie dla władz państwowych i samorządowych opinii z zakresu geologii stosowanej,
5) tworzenie i kompletowanie zbiorów geologicznych, petrograficznych, paleontologicznych kopalin użytecznych oraz gromadzenie innych materiałów, jak rejestry przekrojów otworów wiertniczych itp.,
6) opracowywanie i wydawanie map geologicznych w zakresie geologii ogólnej i stosowanej oraz geofizyki stosowanej,
7) współpraca z innymi placówkami, prowadzącymi naukowe i praktyczne badania geologiczne w celach uzgodnienia prac i ujęcia ich w plan ogólny (art. 3 ust. 2 pkt 1),
8) gromadzenie materiałów i informacyj o poszukiwaniach i eksploatacji złóż surowców mineralnych w innych krajach.

Art. 6. (1) Państwowy Instytut Geologiczny za zwrotem kosztów udziela porad i informacyj oraz przeprowadza w razie potrzeby związane z tym badania na życzenie przedsiębiorstw państwowych, samorządowych i w miarę możności osób prywatnych, wydaje kopie odcinków map oraz komunikuje wyniki swych badań, jeżeli nie stoi temu na przeszkodzie interes publiczny.

(2) W przypadkach wyjątkowych, ustalonych przez Ministra Przemysłu i Handlu, Państwowy Instytut Geologiczny może udzielać informacyj lub przeprowadzać badania bezpłatnie.

Art. 7. (1) Na czele Państwowego Instytutu Geologicznego stoi Dyrektor, mianowany przez Ministra Przemysłu i Handlu spośród osób, które wykazały się pracami w zakresie geologii stosowanej i organizacji badań geologicznych.

(2) Do zakresu działania Dyrektora należy:

1) kierownictwo sprawami naukowymi i administracyjnymi Instytutu,
2) przedstawianie Państwowej Radzie Geologicznej spraw jej zastrzeżonych (art. 3),
3) przedstawianie Ministrowi Przemysłu i Handlu rocznego programu prac Instytutu, sprawozdań rocznych z prac, wykonanych przez Instytut, oraz wszelkich spraw i wniosków, wymagających zatwierdzenia Ministra Przemysłu i Handlu, z powołaniem się na odpowiednie uchwały Państwowej Rady Geologicznej,
4) przedstawianie Ministrowi Przemysłu i Handlu wniosków w sprawach osobowych pracowników Instytutu z załączeniem przy wnioskach, dotyczących kandydatów na stanowiska naukowe, opinii Państwowej Rady Geologicznej,
5) przedstawianie Ministrowi Przemysłu i Handlu rocznych preliminarzy budżetowych i zamknięć rachunkowych,
6) reprezentowanie Instytutu na zewnątrz, w szczególności na geologicznych zjazdach międzynarodowych.

Art. 8. Szczegółową organizację Instytutu ustali statut, wydany przez Ministra Przemysłu i Handlu.

Art. 9. Państwowy Instytut Geologiczny może za zgodą Ministra Przemysłu i Handlu otwierać i zwijać lokalne stacje geologiczne w ramach zatwierdzonych kredytów.

Art. 10. Personel Państwowego Instytutu Geologicznego składa się z pracowników naukowych i administracyjnych. Do personelu naukowego zalicza się pracowników posiadających ukończone wyższe studia w zakresie geologii, geofizyki, górnictwa, chemii i nauk pokrewnych, wykonywujących prace naukowo-badawcze.

IV. Przepisy końcowe.

Art. 11. Wykonanie dekretu niniejszego porucza się Ministrowi Przemysłu i Handlu.

Art. 12. Dekret niniejszy wchodzi w życie z dniem ogłoszenia. Jednocześnie traci moc obowiązującą rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 czerwca 1927 r. o Państwowym Instytucie Geologicznym (Dz. U. R. P. Nr 65, poz. 574).

*

Obszerne omówienie cytowanego dekretu zamieszczone zostało w Nrze 16 „Polski Gospodarczej" w artykule pt. „Państwowa służba geologiczna".

Artykuł ten, jako odzwierciedlenie zapatrywań czynników miarodajnych w odniesieniu do powyższego problemu, przytaczamy poniżej w dosłownym brzmieniu:

Państwowa służba geologiczna.

Ogłoszenie w „Dzienniku Ustaw R. P." Nr 22 (poz. 193) dekretu Prezydenta Rzplitej z dnia 31 marca 1938 r. o państwowej służbie geologicznej zamyka pierwszy cykl prac, podjętych przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu w celu przekształcenia podstaw organizacyjnych Państwowego Instytutu Geologicznego, toteż w tym momencie rzeczą pożyteczną będzie oświetlić zagadnienie organizacji badań geologicźnych w Polsce oraz zakres najpilniejszych zadań, nasuwających się w tej dziedzinie, jak również zanalizować zmiany, wprowadzone do dotychczasowej organizacji tych prac przez wspomniany powyżej dekret.

Na wstępie należy podkreślić, że wiedza geologiczna o Polsce znajdowała się w chwili odzyskania przez nas bytu niepodległego w stanie fragmentarycznym z braku dostatecznego zainteresowania dla tej sprawy ze strony rządów zaborczych, wskutek czego cały dorobek w tej dziedzinie w okresie przedwojennym zawdzięczamy inicjatywie i wysiłkom jednostek prywatnych i organizacyj naukowych i społeczno-gospodarczych. Dopiero wojna światowa — która po raz pierwszy w tej skali spożytkowała dla swych celów wyniki postępów wiedzy technicznej i przez to uwypukliła specjalnie dobitnie doniosłe znaczenie zaopatrzenia państw w surowce — wysunęła sprawę badań zasobów geologicznych na czoło zagadnień gospodarczych wszystkich państw.

W Polsce waga tego zadania została od pierwszej chwili należycie doceniona, czego wyrazem było powołanie do życia już w roku 1921 podległego Ministrowi Przemysłu i Handlu Państwowego Instytutu Geologicznego, którego statut ustaliło rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 lutego 1921 r. („Mon. Pol." Nr 65, poz. 107). Od 1927 r. podstawę działalności P. I. G. stanowiło rozporządzenie Prezydenta Rzplitej z dnia 24 czerwca 1927 r. („Dz. Ust. R. P." Nr 65, poz. 574), szczegóły zaś organizacji Instytutu ustalał statut, wydany rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 25 lipca 1927 r. („Mon. Pol." Nr 184, poz. 466).

Działalność P. I. G., z konieczności ograniczona wskutek bardzo skromnych i w stosunku do ogromu oczekujących go prac zupełnie niewspółmiernych dotacyj finansowych na cele Instytutu, przechodziła rozmaite okresy, dając w ciągu tych kilkunastu lat ogromną ilość zebranych materiałów, na których podstawie opracowano i wydano dwie mapy przeglądowe Polski w skali 1:750 000, mianowicie: mapę geologiczną i mapę bogactw kopalnych, oraz zapoczątkowano wydawanie arkuszami ogólnej mapy geologicznej Polski w skali 1:100 000 i mapy szczegółowej polskiego zagłębia węglowego w skali 1:25 000, jak również ogłoszono drukiem szereg sprawozdań i innych prac P. I. G.

Należy jednak stwierdzić, że mimo dużych nieraz wysiłków poszczególnych pracowników P. I. G. działalność tej instytucji, jako całości — z braku odpowiednich podstaw organizacyjnych oraz potrzebnych środków — była niedostateczna i nie była zdolna objąć swym zasięgiem całokształtu zagadnień geologicznych, które wskutek tego musiały być fragmentarycznie prowadzone przez inne organa i instytucje, przy czym w sposób często nieskoordynowany z pracami P. I. G., co powodowało niejednokrotnie marnotrawstwo sił i środków.

Lata ostatnie, przynosząc jednocześnie z poprawą koniunktury — tak w całym świecie, jak i w Polsce — coraz bardziej wzmożoną świadomość pilnej konieczności dokładnego poznania i wyzyskania posiadanych bogactw naturalnych, wykazały specjalnie jaskrawo, że dotychczasowy zakres prac Państw. Instytutu Geologicznego jest niewystarczający, i że tempo tych prac musi być wielokrotnie przyśpieszone i dostosowane — w miarę możności — do wzrastających potrzeb. Toteż już z początkiem 1937 r. podjęte zostały prace, zmierzające do skrystalizowania zasad należytej organizacji państwowej służby geologicznej. Prace te zostały przez Pana Ministra Przemysłu i Handlu powierzone specjalnej komisji pod przewodnictwem P. Prof. K. Bohdanowicza, złożonej z przedstawicieli wiedzy geologicznej oraz zainteresowanych organów i instytucyj państwowych — cywilnych i wojskowych. Komisja na szeregu posiedzeń wytyczyła kierunek postępu prac geologicznych w Polsce, ustaliła charakter i podstawy organizacji tych prac i przedstawiła rezultaty swych rozważań Panu Ministrowi Przemysłu i Handlu.

Po przepracowaniu całego zagadnienia w łonie Rządu podstawy nowej organizacji zostały ujęte we wspomnianym na wstępie dekrecie Prezydenta Rzplitej o państwowej służbie geologicznej, który uchyla jednocześnie rozporządzenie Prezydenta Rzplitej z dnia 24 czerwca 1927 r. o P. I. G., normujące dotychczas tę dziedzinę.

Sam już tytuł dekretu świadczy o intencji ustawodawcy przeniesienia całego zagadnienia na płaszczyznę znacznie szerszą od dotychczasowych podstaw organizacyjnych P. I. G. i ujęcia w formy skoordynowanej współpracy wszystkich wysiłków na polu pogłębienia wiedzy geologicznej o Polsce, które pozostają poza ramami ścisłej organizacji P. I. G. i wskutek tego dotychczas były pozbawione właściwych kontaktów z Instytutem.

O tej samej intencji świadczy nowe sformułowanie zadań P. I. G., które dotąd miały polegać na wykonywaniu badań geologicznych na terenie Rzeczypospolitej Polskiej ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb gospodarczych Państwa, a które według brzmienia art. 1 dekretu obejmują „prowadzenie planowych i systematycznych badań geologicznych na ziemiach Rzeczypospolitej w celu poznania złóż surowców mineralnych kraju i umożliwienia praktycznego ich spożytkowania dla gospodarstwa narodowego".

Organem, predystynowanym do spełniania roli, koordynującej całokształt badań geologicznych, jest Państwowa Rada Geologiczna, której zadaniem jest między innymi „ustalanie ogólnego planu prac geologicznych, kolejności ich wykonywania i środków potrzebnych na ich reali-

zację", „opracowywanie wniosków, dotyczących koordynacji prac państwowej służby geologicznej z badaniami geologicznymi, prowadzonymi przez instytucje naukowe oraz inne instytucje lub osoby w celach naukowych bądź praktycznych", oraz „rozpatrywanie wszelkich spraw w zakresie geologicznego badania kraju, zleconych przez Ministra Przemysłu i Handlu lub wniesionych przez przewodniczącego Rady". Wyrazem tej roli, do której spełniania powołana jest Rada, będzie przede wszystkim jej skład, obejmujący przedstawicieli wiedzy geologicznej, sfer gospodarczych oraz zainteresowanych resortów państwowych.

Jak widać, rola Rady w całokształcie zadań, stawianych państwowej służbie geologicznej, ujęta jest w sposób bardzo poważny, przy czym w stosunku do Państwowego Instytutu Geologicznego spełnia ona w pojęciu szerszym funkcje inicjatywy i kontroli. Te właśnie artykuły dekretu stanowią o całkowitym przekształceniu organizacyjnym P. I. G. Wprawdzie dotychczasowy statut Instytutu przewidywał również udział w tzw. konferencji Instytutu delegatów zainteresowanych ministerstw, instytucyj naukowych oraz związków przemysłowych i rolniczych, jednakże konferencja ta miała charakter ściśle wewnętrzny, i kompetencje jej nie były ustalone nie tylko w sposób ustawowy, lecz nawet nie zostały sprecyzowane w statucie. Wbrew temu Państwowa Rada Geologiczna, wymieniona w dekrecie obok P. I. G. i związana z nim organizacyjnie w sposób w dekrecie określony, obdarzona jest zarówno ze względu na swe kompetencje, jak i na przewidywany skład osobowy najwyższym autorytetem w danej dziedzinie.

Radę reprezentuje wobec Ministra Przemysłu i Handlu i na zewnątrz jej przewodniczący, powołany przez tegoż Ministra. Do Rady wchodzi również Dyrektor P. I. G. Specjalny przepis dekretu stanowi, że uchwały Rady, komunikowane przez przewodniczącego Rady Ministrowi, podawane są jednocześnie przez niego do wiadomości Dyrektorowi P. I. G. Przepis ten — zarówno jak i sposób ujęcia kompetencji Dyrektora, który jest jedynie upoważniony do przedstawiania do decyzji Ministrowi Przemysłu i Handlu wszelkich spraw z zakresu działania Państwowego Instytutu Geologicznego, wymagających tej decyzji — daje podstawy do ścisłego rozgraniczenia zakresu obowiązków i odpowiedzialności obu organów, sprawujących państwową służbę geologiczną, w całokształcie stawianych tej służbie zadań.

Jeżeli chodzi ściśle o zakres zadań P. I. G., to nie uległ on w nowym dekrecie zasadniczej zmianie, został jednak rozszerzony na prowadzenie poszukiwań górniczo-geologicznych złóż surowców mineralnych oraz opracowywanie wniosków w sprawie racjonalnego użytkowania i ochrony tych złóż. Specjalne podkreślenie tych momentów związane jest z bezpośrednimi najbardziej palącymi nakazami doby obecnej, które w programie najbliższych prac P. I. G. będą musiały być postawione na czoło.

Poza badaniami, przeprowadzanymi z budżetu państwowego w wykonaniu swych właściwych zadań, może P. I. G. udzielać porad i informacyj oraz przeprowadzać badania na życzenie zainteresowanych osób i instytucyj za zwrotem związanych z tym kosztów, a w przypadkach wyjątkowych, ustalonych przez Ministra Przemysłu i Handlu, nawet bezpłatnie. Przepis ten umożliwia wykorzystywanie sił fachowych, zgrupowanych w P. I. G., dla celów ściśle praktycznych przemysłu górniczego. Należy tu dodać, że P. I. G. ma zapewniony dostęp do materiałów, uzyskiwanych przez przedsiębiorstwa górnicze przy robotach górniczo-poszukiwawczych, a to wobec istnienia w tej mierze specjalnych przepisów ustawowych oraz zarządzeń władz górniczych. W tych warunkach ścisła wzajemna współpraca zainteresowanych sfer gospodarczych z państwową służbą geologiczną oparta jest na dostatecznie szerokich podstawach.

Następnym etapem prac nad nową organizacją państwowej służby geologicznej będzie opracowanie nowych, przewidzianych w dekrecie, statutów organizacyjnych — tak Państwowej Rady Geologicznej, jak i P. I. G. Statut Rady określić ma jej skład, sposób powoływania jej członków, ich prawa i obowiązki. Statut P. I. G. ustali podział wewnętrzny Instytutu na wydziały i na inne komórki organizacyjne oraz ureguluje tryb ich pracy. Sprawy pracowników naukowych P. I. G., ich tytułów służbowych, wymaganych kwalifikacyj oraz ich wynagrodzenia będą specjalnie unormowane właściwymi przepisami.

Kierunek tych prac, wskazany w liniach zasadniczych w dekrecie, pozwala mieć nadzieję, że sprawa podniesienia państwowej służby geologicznej do właściwego poziomu znajdzie obecnie należyte rozwiązanie, i że nowa organizacja sprosta wzmożonym obowiązkom. Że zakres tych obowiązków jest rzeczywiście niezwykle poważny i dotyczy nie tylko zagadnień naukowo-badawczych, ale ma również znaczenie pierwszorzędne dla przyszłości gospodarczej naszego kraju i zapewnienia jego samowystarczalności surowcowej w czasie pokoju i wojny, wynika chociażby z następującego wyliczenia grup zagadnień, które będzie musiał objąć program prac P. I. G. na okres najbliższych kilku lat i których kolejność i zasięg będą poddane ocenie Państwowej Rady Geologicznej. Obok prac kartograficznych znajdujemy tu szereg zagadnień z dziedziny geologii stosowanej, mianowicie:

1) prace badawczo-poszukiwawcze w zakresie zagadnienia złóż węglowych, położonych bardziej dogodnie pod względem geograficzno-gospodarczym od zagłębi dotychczas eksploatowanych;

2) poszukiwanie nowych złóż ropnych w celu zastąpienia stale wyczerpujących się złóż, dotychczas eksploatowanych, oraz nowych złóż gazowych;

3) poszukiwanie nowych złóż rud żelaznych i innych metali.

Wszystkie te zagadnienia stanowią już od dłuższego czasu przedmiot badań P. I. G., które

w szeregu wypadków doprowadziły już nawet w większej lub mniejszej mierze do pewnych pozytywnych rezultatów. Nowa organizacja państwowej służby geologicznej oraz znacznie lepsze jej wyposażenie finansowe już w budżecie na rok 1938/39 doprowadzi niewątpliwie do szybszego zarejestrowania bogactw naturalnych naszego kraju, które się staną trwałą podstawą dalszego rozwoju jego potęgi politycznej i gospodarczej.

W. W.

*

W związku z uchwaleniem nowego dekretu o państwowej służbie geologicznej p. Minister Przemysłu i Handlu powołał na stanowisko dyrektora Państwowego Instytutu Geologicznego prof. Karola Bohdanowicza.

W dniu 14 bm. odbyło się formalne przyjęcie przez prof. Bohdanowicza nowego stanowiska. W sali Państwowego Instytutu Geologicznego zebrali się współpracownicy Instytutu, w obecności których p. Wiceminister Rose w imieniu p. Ministra Romana pożegnał dotychczasowego kierownika Instytutu prof. Stefana Czarnockiego, dziękując mu za dotychczasową pracę. Następnie p. Wiceminister powitał prof. Bohdanowicza, jako nowego dyrektora, podkreślając, że Ministerstwo Przemysłu i Handlu jest szczególnie zadowolone, że na czele Instytutu staje jeden z najwybitniejszych przedstawicieli geologii. Z kolei przemawiali prof. Czarnocki, prof. Bohdanowicz i w imieniu pracowników P. I. G. dr Czesław Kuźniar.

*

Z punktu widzenia przemysłu naftowego uważać należy omówione powyżej zmiany za celowe i pożyteczne.

Oczywistą jednak rzeczą jest, że o praktycznej wartości dekretu rozstrzygnie sposób jego wykonywania, a tutaj najważniejsze znów znaczenie posiadać będzie statut Państwowej Rady Geologicznej oraz statut Państwowego Instytutu Geologicznego.

Należy wyrazić przekonanie, że w sprawach tych, tak ważnych dla naszego przemysłu, powołane zostaną do wyrażenia swej opinii organizacje gospodarcze przemysłu, które nie miały możności wypowiedzenia się przed wydaniem dekretu.

Wobec dużego znaczenia, jakie posiadać będzie Państw. Rada Geologiczna dla przemysłu, winny też sfery gospodarcze przemysłu posiadać w niej odpowiednio liczną reprezentację.

Doroczny Zjazd amerykańskich geologów naftowych i geofizyków w Nowym Orleanie

Ostatni Zjazd geologów naftowych i geofizyków, który odbył się w czasie od 15 do 19 marca w Nowym Orleanie w stanie Louisiana, zgromadził przeszło 2 000 delegatów z różnych stron Ameryki. Na Zjeździe wygłoszono przeszło 200 referatów z zakresu geologii naftowej, a wśród nich około 40 referatów z dziedziny geofizyki stosowanej.

Szczególnie interesujący referat na temat poszukiwań złóż ropy naftowej wygłosił geolog E. O. Thompson, który podkreślił fakt, że metody poszukiwań złóż ropy naftowej tak znacznie postąpiły od r. 1900, iż obecnie 90% nowych pól naftowych w Ameryce odkrywa się jedynie przy pomocy metod naukowych, wśród których metody poszukiwań geofizycznych odgrywają bardzo ważną rolę. Czterdzieści lat temu poszukiwania nowych złóż ropy opierały się przede wszystkim na wskazaniach geologicznych z odkrywek i odsłonięć powierzchniowych, albo też zdane były na szczęśliwy przypadek lub zbieg sprzyjających okoliczności.

Nie tylko naukowe metody poszukiwań geologicznych za ropą posunęły się daleko naprzód, ale także rozwinęły się równocześnie racjonalne metody eksploatacji i konserwacji złóż gazowych i ropnych. Wartość i gospodarcze znaczenie nowoczesnych naukowych metod poszukiwań złóż roponośnych podkreślił w swym referacie geolog F. H. Lahee. Przedstawił on ciekawą statystykę wierceń, wykonanych w r. 1937 na wybranym obszarze na zasadzie wskazań różnych metod poszukiwawczych. Wyniki te ilustruje poniższa tabela:

Otwory wyznaczone na zasadzie:	Ilość otworów poszukiwawczych ogółem	produktywne	nieproduktywne	% otworów produktywnych w stosunku do wszystkich wyznaczonych na danej zasadzie
tylko metod geologicznych	464	50	414	10,8
tylko metod geofizycznych	191	53	138	27,7
kombinacji metod geologicznych i geofizycznych	52	9	43	17,3
spekulacji, bez udziału naukowych metod poszukiwawczych	233	13	220	5,6

Ostatnią zdobyczą w dziedzinie wierceń poszukiwawczych za ropą jest zastosowanie małych średnic otworów, zwykle 5" lub 6", do wstępnych wierceń do głębokości około 2 400 m.

Po odwierceniu takich otworów przeprowadza się rdzeniowanie elektryczne, celem stwierdzenia istnienia horyzontów ropnych lub gazowych. W razie korzystnych wyników rdzeniowania wierci się nowy otwór eksploatacyjny większą średnicą, do głębokości wskazanej przez rdzeniowanie elektryczne. Metoda ta ma przede wszystkim znaczenie ekonomiczne. Przeciętny koszt odwiercenia otworu małą średnicą wynosi w Ameryce 8 dolarów za 1 mb., natomiast koszt odwiercenia otworu eksploatacyjnego normalną średnicą wynosi 24 dolary za 1 mb. Stosując te dane do obszaru, gdzie w r. 1937 ogólne koszty wierceń wyniosły 34 000 000 dolarów, można łatwo obliczyć, że przy odwierceniu wstępnych otworów poszukiwawczych małą średnicą, ogólne koszty wierceń wyniosłyby około 12 000 dolarów, a przy użyciu dodatkowej kwoty około 5 000 dolarów można by wykonać wiercenia kilku otworów eksploatacyjnych normalną średnicą, dla zabezpieczenia żądanej produkcji ropy.

Ze wszystkich terenów w Ameryce największą aktywność wykazują stany Texas i Louisiana, które dziś stały się bezsprzecznie ośrodkiem przemysłu naftowego świata. Stany te produkują przeszło 60% ropy całego wydobycia Stanów Zjednoczonych. Ze 165 sprawdzonych dotąd pól naftowych w tych stanach, wydobyto 1 663 000 000 baryłek (22 500 000 cyst.), a są uzasadnione możliwości wydobycia z tych pól jeszcze dalszych 3 838 000 000 baryłek (51 900 000 cyst.) ropy. Zdaniem p. Deussen'a, wybitnego znawcy stosunków geologicznych w tych stanach będzie można wydobyć jeszcze co najmniej 9 724 000 000 baryłek (131 500 000 cyst.) ropy z tych dwóch tylko stanów. Tylko 1/8 zapasów ropnych tych stanów została dotąd odkryta i najmniej 351 nowych pól naftowych oczekuje odkrycia w najbliższych latach.

Stany Texas i Louisiana odegrały dotąd i nadal będą odgrywać pierwszorzędną rolę w światowym przemyśle naftowym. Tutaj po raz pierwszy zastosowano wiercenia systemu „Rotary“, tutaj na wielką skalę zastosowano metody badań geofizycznych do poszukiwań nowych złóż ropy naftowej i tu też rozwinięto szereg metod naukowych racjonalnej eksploatacji i konserwacji złóż gazowych i ropnych.

W dziedzinie poszukiwawczych metod geofizycznych przedstawiono wyniki osiągnięte różnymi metodami przy poszukiwaniu nowych złóż ropnych. Około 80% wszystkich poszukiwań geofizycznych odbywa się dziś w Ameryce przy użyciu metod sejsmicznych, głównie refleksyjnych, które, ze względu na daleko posuniętą dokładność wskazań głębokości i upadów warstw, posiadają niewątpliwie największą wartość praktyczną dla geologii naftowej ze wszystkich znanych metod geofizycznych. Duże postępy poczyniono zarówno w dziale konstrukcji nowych instrumentów geofizycznych, jak również w zakresie metod interpretacji wyników zdjęć polowych.

Z dniem 1 stycznia 1938 stan partyj geofizycznych pracujących w Stanach Zjednoczonych był następujący:

partyj sejsmicznych refleksyjnych	346
wag skręceń	90
grawimetrów	24
wag magnetycznych	6
grup elektrycznych i innych	10
Razem partyj geofizycznych	482

Miesięczne koszty samych tylko poszukiwań sejsmicznych wynoszą w Ameryce przeszło trzy miliony dolarów. Ostatnio daje się zauważyć wybitne zmniejszenie zastosowania wag skręceń na korzyść grawimetrów, których dokładność posunięto do 0,2 mGala. Grawimetry wyparły zupełnie z użycia ciężkie i mało sprawne wahadła.

W dziedzinie metod elektrycznych wprowadzono nowy sposób obserwowania przebiegu prądów zmiennych w różnych układach warstw. Ulepszono również metody zdjęć gazowych do celów prospekcyjnych.

Z Polski przedstawicielem na Zjeździe był dr inż. Z. Mitera ze Lwowa, który wygłosił referat na temat prac geofizycznych wykonanych w ostatnich latach w Polsce pt. „Present Status and Future Aspects of Geophysical Prospecting in Poland“.

Dr inż. Z. Mitera.

Sprawozdanie Krajowego Towarzystwa Naftowego za rok 1937

Na Walnym Zgromadzeniu, odbytym dnia 31 marca 1938 r. złożyło Biuro Krajowego Towarzystwa Naftowego sprawozdanie z działalności za rok ubiegły. Sprawozdanie to przytaczamy poniżej w streszczeniu:

I. Czynności stałe.

Sprawozdania miesięczne.

Biuro K. T. N. opracowuje co miesiąc sprawozdania, obejmujące całokształt spraw przemysłu naftowego. Sprawozdania te zestawiane na podstawie dat oficjalnych i materiałów własnych, otrzymują władze, instytucje publiczne, organizacje gospodarcze oraz prasa.

Statystyka.

Członkowie Wydziału i firmy otrzymują zestawienia statystyczne, opracowane na podstawie dat oficjalnych, a obejmujące całokształ przemysłu kopalnianego i rafineryjnego. Poza tym zamieszczane są w dwutygodniku „Przemysł Naftowy" tzw. zestawienia rozumowane, opracowywane przez Izbę Pracodawców w Borysławiu oraz Związek Polskich Producentów i Rafinerów Ol. Min. Oddział we Lwowie.

Opinie i orzeczenia.

Biuro Krajowego Tow. Naftowego opracowuje dla władz, Izb Przemysłowo Handlowych oraz na życzenie poszczególnych członków opinie i orzeczenia. W okresie sprawozdawczym opracowano następujące sprawy:

Określenie partii w handlu gazoliną (podatek przemysłowy)
Wykup patentu
Relutum mieszkaniowe w umowie zbiorowej
Zniesienie współwłasności kopalni
Sprawa płac w określonych kategoriach robotników
Ceny gazu ziemnego w okręgu Humniska-Grabownica
Potrącenie kosztów przy zabieraniu gazu
Urlopy robotnicze
Koncesja na tłocznię w okręgu zachodnim
Przeciętne ceny gazoliny, itp.

Zwyczaje handlowe.

Zwyczaje handlowe istniejące w przemyśle naftowym opracowywane są i ogłaszane przez Izbę Przemysłowo Handlową we Lwowie. Biuro naszego Towarzystwa przygotowuje i opracowuje materiały potrzebne do ustalenia zwyczaju handlowego. W okresie sprawozdawczym opracowano następujące sprawy:

Wynagrodzenie za pośrednictwo przy dzierżawie rafinerii
Zużycie gazu ziemnego, używanego na własne potrzeby kopalni
Zużycie gazu ziemnego na własne potrzeby kopalni po jego odgazolinowaniu
Data ważności kontraktów naftowych
Udziały brutto-netto.

Okólniki i komunikaty.

Członkowie Towarzystwa otrzymują okólniki i komunikaty, dotyczące wszystkich bieżących spraw, w ilości potrzebnej dla wszystkich oddziałów i zakładów poszczególnych firm. Uzupełnieniem tego działu są informacje zamieszczane w „Przemyśle Naftowym".

Cena gazu ziemnego.

Cena gazu ziemnego zestawiana jest przez Biuro Krajowego Towarzystwa Naftowego nieprzerwanie od roku 1924. Podstawą obliczenia są sprawozdania nadsyłane poufnie przez poszczególne firmy w okresach miesięcznych. Sposób obliczania ceny gazu, oparty na istniejących i stwierdzonych zwyczajach handlowych, nie wywołuje już obecnie żadnych nieporozumień.

W ciągu roku 1937 wahały się ceny gazu w granicach od 4,10 do 4,55 grosza za 1 m^3, a więc nieco niżej jak w roku 1936, wykazując przy tym normalnie wahania sezonowe.

Notowania transakcyj udziałami brutto.

Na podstawie kompetentnych sprawozdań zamieszczane są notowania w bieżących zeszytach „Przemysłu Naftowego".

II. Czynności różne.

Komisja surowcowa.

Biuro Krajowego Tow. Naftowego współpracowało z Komisją Surowcową, względnie z Podkomisją materiałów pędnych i smarów wymienionej Komisji w czasie od stycznia do czerwca 1937 r. Prace Komisji zakończone zostały szczegółowym sprawozdaniem, dotyczącym całokształtu sprawy.

Ustawa górniczo-naftowa.

Biuro Krajowego Tow. Naftowego współpracowało z tzw. Komisją Pięciu w zakresie projektu ustawy górniczo-naftowej. Prace Komisji zakończone zostały przedłożeniem Ministerstwu Przemysłu i Handlu szczegółowych wniosków.

Ustawa o popieraniu wierceń poszukiwawczych.

Biuro Towarzystwa współpracowało w Komisji Pięciu, przygotowując materiały i projekty ustawy. Dalszy ciąg pracy w wymienionym zakresie przeniesiony został na teren Izb Przemysłowo Handlowych.

Ceny produktów naftowych.

Współpracowano w akcji dotyczącej cen produktów naftowych, — między innymi także w odniesieniu do terenu poznańskiego, wobec interwencji ze strony Stowarzyszeń właścicieli dorożek samochodowych.

Sprawy podatkowe.

a) Podatek od olejów mineralnych. Opracowano materiały dotyczące nowelizacji ustawy. Przeprowadzono zupełne uregulowanie przepisów o weryfikacji rafineryj.

b) Podatek od nieruchomości. Opracowano materiały dotyczące opodatkowania zbiorników naftowych.

c) Amortyzacja w podatku dochodowym. Opracowano materiały dotyczące zasadniczego uregulowania sprawy w drodze okólnika Ministerstwa Skarbu.

d) Inwentarze w podatku dochodowym. Opracowano materiały dotyczące zasadniczego uregulowania tej sprawy drogą okólnika Ministerstwa Skarbu.

e) Mała reforma podatkowa. Opracowano materiały dotyczące reformy podatku dochodowego, podatku przemysłowego i opłat stemplowych. Współpracowano na terenie Izby Przemysłowo Handlowej we Lwowie i Związku Izb Przemysłowo Handlowych w Warszawie.

f) Ulgi podatkowe dla inwestycyj. Opracowano materiały dotyczące ustawy o ulgach inwestycyjnych.

g) Pomoc zimowa — potrącalność w ramach podatku dochodowego. Opracowano materiały, a po uzyskaniu pozytywnego załatwienia okólnik dla zainteresowanych przedsiębiorstw.

Sprawy kolejowe.

Sprawy taryf kolejowych oraz sprawę hamulców zespolonych prowadzi bez zmiany Związek Prod. Raf. Ol. Min. Opracowano wnioski do zmiany rozkładów kolejowych, oraz sprawę usprawnienia ruchu i usunięcia niedomagań przewozowych.

Sprawy socjalne.

Opracowano materiały do umowy zbiorowej z robotnikami przemysłu naftowego. Przygotowano materiał statystyczny. Współpracowano przy zawarciu umowy, a po zawarciu umowy wydano ją drukiem.

Fundusz Wiertniczy.

Współpracowano w Radzie Funduszu dla Popierania Wiertnictwa Naftowego i w Komisji tejże Rady.

Stowarzyszenie Dozoru Kotłów.

Współpracowano w Zarządzie i w Radzie Stowarzyszenia Dozoru Kotłów.

Komitet Ochrony Rzek przed zanieczyszczeniem.

Współpracowano w Komitecie, zebrano i opracowano potrzebne materiały, przygotowano wnioski dotyczące przemysłu naftowego.

Urządzenia przeciwpożarowe.

Powołano specjalne Komisje, opracowano całokształt sprawy w dziale kopalnianym i rafineryjnym, uzgodniono kwestie wątpliwe z Wyższym Urzędem Górniczym we Lwowie.

Obrona przeciwlotnicza.

Utworzono specjalne komisje, opracowano materiał, uzgodniono kwestie wątpliwe.

Cena rur wiertniczych.

Utworzono specjalną Komisję, zorganizowano współpracę z Mechaniczną Stacją Doświadczalną i przygotowano materiały do konferencji z reprezentacją hut.

Sprawa używanych rur wiertniczych.

Opracowano materiały, uzgodniono sprawę z władzami górniczymi.

Praktyki wakacyjne.

Uzgodniono sprawę z kompetentnymi władzami, opracowano materiały za okres poprzedni, przygotowano wyjaśnienia i pouczenia na okres bieżący.

Przepisy o granicach Państwa.

Przygotowano materiały dotyczące kontraktów naftowych i współpracując ze Związkiem Pol. P. i R. Ol. Min., uzyskano pomyślny wynik.

Normalizacja świec.

Przeprowadzono kilkakrotne konferencje na terenie Izby Przemysłowo Handlowej, uzgodniono projekty rozporządzenia z reprezentacją świeczkarzy.

Kontyngenty tłuszczów dla rafineryj.

Współpracowano na terenie Izby Przemysłowo Handlowej we Lwowie oraz Związku Izb Przemysłowo Handlowych w sprawie przydziału tłuszczów dla rafinerii naftowych.

Cena kwasu siarkowego.

Interweniowano w sprawie ceny i wyjaśniono sytuację rynkową.

Legalizacja naczyń laboratoryjnych w rafineriach.

Interweniowano kilkakrotnie u kompetentnych władz.

Cena gazu w Zagłębiu stanisławowskim.

Przeprowadzono dochodzenia, zbadano materiały i stwierdzono nieaktualność notowania cen w sposób podobny jak w Zagłębiu borysławskim.

Komunikacja autobusowa.

Zebrano materiały i opracowano wnioski w sprawie usprawnienia komunikacji.

Szkoły zawodowe.

Interweniowano w sprawie funduszów na budowę gmachu dla szkoły wiertniczej w Borysławiu.

Światowy Kongres Naftowy w Paryżu.

Zorganizowano udział polskiego przemysłu naftowego w Kongresie. Przygotowano referaty, zorganizowano reprezentację, sprawy paszportowe, dewizowe oraz udział i współpracę w poszczególnych sekcjach Kongresu.

Organizacja świata technicznego.

Zebrano i opracowano materiały ze stanowiska interesów przemysłu naftowego.

Katedra Wiertnictwa na Politechnice Lwowskiej.

Interweniowano w sprawie obsadzenia katedry. Sprawa zakończona została powołaniem na katedrę inż. Stanisława Paraszczaka.

Wykłady w Akademii Handlu Zagranicznego.

Wykłady z zakresu przemysłu naftowego prowadzi Dyrektor Biura K. T. N. dr St. Schaetzel.

Zbiórka na Pomoc Zimową.

Zorganizowano i przeprowadzono repartycję i zbiórkę na Pomoc Zimową.

Akcja Zapomogowa.

Akcja zapomogowa prowadzona jest w rozszerzonym zakresie dzięki zwiększonemu dopływowi środków.

Stypendium im. Prezesa Długosza.

Wypłacane jest regularnie dwom słuchaczom Politechniki Lwowskiej.

III. Współpraca z różnymi instytucjami i organizacjami.

Biuro Krajowego Tow. Naftowego współpracuje w bliskim kontakcie z Izbą Przemysłowo Handlową we Lwowie, a sporadycznie także z innymi Izbami, oraz ze Związkiem Izb Przemysłowo Handlowych.

Współpraca z innymi organizacjami przemysłu naftowego jest z roku na rok ściślejsza i daje bezpośrednie rezultaty w zakresie celowego podziału czynności i skoordynowania wspólnych wysiłków.

IV. Sprawozdanie Redakcji i Administracji „Przemysłu Naftowego".

Na przestrzeni całego roku 1937 ukazywało się wydawnictwo nasze punktualnie w odstępach dwutygodniowych. Współpraca Redacji z gronem osób publikujących swe prace na łamach „Przemysłu Naftowego" uległa dalszemu zacieśnieniu, a także rozszerzeniu przez wprowadzenie kilku nowych Autorów, którzy dotychczas nie publikowali swych prac na łamach naszego Wydawnictwa.

Żywa współpraca łączy nasze czasopismo z Katedrą Technologii Nafty Politechniki Lwowskiej i z Laboratorium tej Katedry. Nadsyłane przez p. inż. Pilatową referaty utrzymane są na bardzo wysokim poziomie i stawiane są za granicą jako wzór godny naśladowania. Sprawozdania te ukazują się szybciej aniżeli analogiczne referaty najlepiej uposażonych pism niemieckich i francuskich.

Współpracuje z nami również intensywnie grono chemików i techników rafineryjnych. Prace z zakresu rafineryjnego publikowane są często na łamach naszego Wydawnictwa.

Bardzo pomyślnie układa się praca z Towarzystwem „Pionier", a w szczególności z Oddziałem Geologicznym i Laboratorium tego Towarzystwa. W ciągu roku ubiegłego otrzymaliśmy poważną ilość prac geologicznych, których opublikowanie wywołało żywy oddźwięk w kołach naszych czytelników.

O ile chodzi o współpracę w zakresie kopalnictwa naftowego, to stwierdzić musimy, iż niestety współpraca ta w ostatnim roku uległa pewnemu rozluźnieniu. Wpłynęła na to okoliczność, iż w roku ubiegłym nie było Zjazdu Naftowego, skutkiem czego musieliśmy się obywać bez referatów, które zwyczajowo drukowane są w naszym Wydawnictwie.

Związek Rafinerów przesyła nam co miesiąc sprawozdania z sytuacji rynkowej, które publikowane są w dziale gospodarczym Wydawnictwa. Współpraca na tym odcinku układa się w sposób zupełnie zadowalniający.

Również Izba Pracodawców w Borysławiu przesyła nam co miesiąc zestawienia statystyczne i omówienia przemysłu kopalnianego, które stanowią odpowiednik do sprawozdań Związku Rafinerów i publikowane są również w dziale gospodarczym.

Objętość rocznika 1937, wynosząca 632 strony, utrzymała się na poziomie roku ubiegłego.

W roku ubiegłym publikowaliśmy — stosownie do życzeń naszych czytelników — znacznie więcej materiału zagranicznego, i to nie tylko w formie krótkich notatek, ale i całych długich artykułów. Oryginalnych prac polskich autorów wydrukowaliśmy łącznie 48, a mianowicie: artykułów omawiających sprawy ogólne przemysłu naftowego 17, prac z zakresu kopalnictwa naftowego 3, artykułów z działu przeróbki rafineryjnej 8, prac z zakresu gazownictwa 1, artykułów z zakresu geologii naftowej 14, różnych innych oryginalnych artykułów 25.

O ile chodzi o stronę administracyjną wydawnictwa, a więc przede wszystkim o ilość czytelników, to wzrosła ona w roku sprawozdawczym w porównaniu z rokiem poprzednim o kilkadziesiąt abonamentów. Wpłynęła na to przede wszystkim zbiorowa prenumerata firmy „Polmin“, która to firma zaprenumerowała „Przemysł Naftowy“ dla wszystkich swoich oddziałów.

Podobnie jak w latach ubiegłych, tak i w roku sprawozdawczym, spotkaliśmy się wielokrotnie z uznaniem, również o ile chodzi o zewnętrzną formę Wydawnictwa, a więc rodzaj druku, papier, klisze itp.

Członkowie Wydziału Krajowego Towarzystwa Naftowego wybrani na rok 1938

Prezes:
Dyr. Tadeusz Chłapowski

Zast. Prezesa:

Inż. Wiktor Hłasko
Dyr. Henryk Mikuli
Dyr. Lipa Schutzmann
Inż. Marian Szydłowski

Członkowie:

Dr Marek Aleksandrowicz
Dyr. Jan Arnicki
Inż. Zygmunt Bielski
Inż. Zygmunt Biluchowski
Dyr. Józef Buchwald
Inż. Stefan Dażwański
Dyr. Tadeusz Długosz
Dyr. Józef Dressler
Dr Józef Druszkiewicz
Dr Wojciech Dziedzic
Dyr. Leon Fridezko
Inż. Józef Gajl
Dyr. Feliks Goldhammer
Dyr. Jakub Goldmann
Dyr. Władysław Górecki
Dyr. Stanisław Hennig
Dyr. Filip Hermann
Dr Alfred Kielski
Dr Bogusław Klarfeld
Dyr. Konrad Kowalewski
Dr Jerzy Kozicki
Inż. Stanisław Kozłowski
Dr Izydor Kreisberg
Dyr. Mieczysław Longchamps
Dyr. Aleksander Lindenbaum
Dr Stanisław Łańcucki
Inż. Kazimierz Łodziński
Inż. Henryk Marczak
Dyr. Adrien Mehuys
Dr Ryszard Noskiewicz
Inż. Stanisław Paraszczak
Dr Józef Parnas
Dyr. Mieczysław Mak-Piątkowski
Dr Stanisław Pilat
Inż. Wacław Junosza Piotrowski
Dr Józef Rubkowski
Dyr. Aleksander Samuely
Inż. Paweł Setkowicz
Dyr. Wit Sulimirski
Gen. Stanisław Szeptycki
Dr Stanisław Unger
Dyr. Wincenty Waligóra
Inż. Damian Wandycz
Dr Witold Wiesenberg
Dr Bronisław Wojciechowski
Dyr. Ignacy Wygard
Dyr. Czesław Załuski
Inż. Jan Zarański
Inż. Stanisław Zarzecki
Dyr. Franciszek Żychliński

Dyrektor Biura: Dr Stanisław Schaetzel.
Zast. Dyrektora: Dr Tadeusz Mikucki.

Ustawa o ulgach inwestycyjnych

Z końcem roku 1937 przestało obowiązywać rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 17 listopada 1927 r. Dz. U. R. P. Nr 102, poz. 885 o popieraniu naftowego ruchu wiertniczego, — z tym jednak, że ulgi w bezpośrednich podatkach państwowych i samorządowych uzyskane na podstawie wymienionej ustawy, obowiązują nadal, zawsze w ciągu 10 lat, licząc od daty uzyskania pierwszej produkcji.

Wymienione na wstępie rozporządzenie zastąpione zostało obecnie postanowieniami Ustawy o ulgach inwestycyjnych z dnia 9 kwietnia 1938 roku Dz. U. R. P. Nr 26, poz. 224. Ustawa ta, w częściach dotyczących przemysłu naftowego, obowiązuje od dnia 15 kwietnia 1938 r.

Omawiana ustawa obejmuje całokształt ulg podatkowych dla różnego rodzaju inwestycyj, przy szczególnym uwzględnieniu Centralnego Okręgu Przemysłowego (C. O. P.), oraz obszaru Województw wschodnich, i ze szczególnym uprzywilejowaniem poszczególnych rodzajów inwestycyj, jak np. poszukiwawcze wiertnictwo naftowe, poszukiwania górnicze, hutnictwo, niektóre urządzenia w rafineriach ropy naftowej, garaże, koleje itp. Osobne rozdziały poświęcone zostały budownictwu mieszkaniowemu i pojazdom mechanicznym.

Z omawianej ustawy przytoczymy poniżej w dosłownym brzmieniu te wszystkie rozdziały i artykuły, które odnoszą się bezpośrednio lub pośrednio do przemysłu naftowego, wymieniając z rozdziałów i artykułów pozostałych tylko tytuły oraz podając krótko ich treść [1]).

USTAWA O ULGACH INWESTYCYJNYCH.

Rozdział I.

Ulgi w Centralnym Okręgu Przemysłowym.

Art. 1.

(1) Osobom fizycznym i prawnym, prowadzącym prawidłowe księgi w rozumieniu art. 81 ordynacji podatkowej (Dz. U. R. P. z 1936 r. Nr 14, poz. 134), które zobowiążą się do założenia na obszarze Centralnego Okręgu Przemysłowego (art. 3) przedsiębiorstw, wymienionych w art. 2, albo też do powiększenia takich przedsiębiorstw już istniejących na tym obszarze, służą ulgi według zasad, określonych w rozdziale niniejszym.

(2) Ulgi, określone w rozdziale niniejszym, służą osobom wymienionym w ust. (1) pod warunkiem, że złożą pisemne zobowiązanie założenia lub powiększenia przedsiębiorstwa i zorganizowania na sposób fabryczny wytwórczości względnie działalności w tym przedsiębiorstwie w ciągu lat trzech od daty ogłoszenia w Monitorze Polskim decyzji, stwierdzającej prawo do ulg [2]) — zgodnie z wymogami obrony Państwa, jakie ustali w każdym przypadku Minister Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych. Jeżeli w ciągu trzech miesięcy od daty wniesienia podania, zawierającego szczegółowy program założenia lub powiększenia przedsiębiorstwa oraz zorganizowania wytwórczości lub działalności, jak również zobowiązanie wykonania tego programu, Minister Przemysłu i Handlu nie powiadomi zainteresowanego o ustalonych przez siebie wymogach lub odmownej decyzji, będzie to równoznaczne z decyzją, stwierdzającą prawo do ulg na warunkach w podaniu wymienionych.

(3) Upoważnia się Ministra Skarbu do ustalania w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu rodzaju rzemiosł o charakterze pomocniczym dla przemysłu fabrycznego, oraz warunków prowadzenia tych rzemiosł, uzasadniających korzystanie z ulg w podatku dochodowym w rozmiarze, przewidzianym w rozdziale niniejszym.

Art. 2.

(1) Przepisy rozdziału niniejszego dotyczą przedsiębiorstw następujących:

. . . .

3) Wytwórni produktów ropy naftowej i gazu ziemnego, łącznie z ich dalszą przeróbką chemiczną;

. . . .

16) Wytwórni kauczuku sztucznego i innych...

. . . .

29) Przedsiębiorstw górniczych, wiertniczych i innych, technicznych dla poszukiwania, wydobywania, przysposobienia do dalszej przeróbki i przerabiania rud i innych kopalin;

. . . .

31) Wytwórni materiałów do utrwalania nawierzchni drogowych;

. . . .

38) Przedsiębiorstw rurociągów do transportu płynów i gazów;

(2) Minister Skarbu w porozumieniu z Ministrami Przemysłu i Handlu oraz Spraw Wojskowych może wyjątkowo uzupełnić drogą rozporządzeń wykaz przedsiębiorstw, ustalony w ust. (1).

Art. 3.

Centralny Okręg Przemysłowy obejmuje następujące powiaty w ich granicach, istniejących w dniu wejścia w życie ustawy niniejszej:

1) powiaty województwa kieleckiego,

2) brzeski, dąbrowski, mielecki, tarnowski, dębicki, jasielski, gorlicki i nowosądecki w województwie krakowskim;

[1]) Dosłowny tekst ustawy wydrukowany został kursywą, — streszczenia i uwagi zwykłym drukiem.

[2]) vide art. 6, ust. (2).

3) powiaty województwa lubelskiego,
4) lubaczowski, jarosławski, przeworski, łańcucki, przemyski, dobromilski, brzozowski, sanocki, leski, niski, tarnobrzeski, kolbuszowski, rzeszowski i krośnieński w województwie lwowskim;

Art. 4.

(1) Ulgi na podstawie przepisów rozdziału niniejszego obejmują:
1) prawo potrącenia przez osoby, wymienione w art. 1, z dochodu, podlegającego opodatkowaniu według działu I ustawy o państwowym podatku dochodowym (Dz. U. R. P. z 1936 r. Nr 2, poz. 6), kosztów: nabycia gruntów, wzniesienia budynków i innych budowli z wyjątkiem domów mieszkalnych, kosztów dobudowy do takich budynków i budowli już istniejących, oraz nabycia i zainstalowania nowych (nie używanych) maszyn i urządzeń, jeżeli grunty te i nakłady są potrzebne do powstania lub powiększenia przedsiębiorstwa;
2) przedłużenie przewidzianego w art. 24 dziesięcioletniego terminu zwolnienia budynków, określonych w pkt. 1) artykułu niniejszego, od podatku od nieruchomości do lat piętnastu;
3) zwolnienie od opłat stemplowych pism:
a) wymienionych w art. 102 i 105 ustawy z dnia 1 lipca 1926 r. o opłatach stemplowych (Dz. U. R. P. z 1935 r. Nr 64, poz. 404), w części, w której kapitał zakładowy jest przeznaczony na nakłady wymienione w pkt. 1) artykułu niniejszego, lub na nabycie prawa wydobywania ciał kopalnych (art. 64 pkt. 1), oraz ustęp ostatni powołanej ustawy), jeżeli to prawo jest potrzebne do prowadzenia przedsiębiorstwa wymienionego w art. 2 pkt. 29) ustawy niniejszej — oraz
b) pism, stwierdzających umowę o nabycie nieruchomości, potrzebnych do powstania lub powiększenia przedsiębiorstwa, lub o nabycie prawa wydobywania ciał kopalnych, jeżeli to prawo jest potrzebne do prowadzenia przedsiębiorstwa wymienionego w art. 2 pkt. 29) ustawy niniejszej (nie wyłączając wniesienia nieruchomości, bądź prawa wydobywania ciał kopalnych do spółki tytułem wkładu niepieniężnego) — przy czym warunkiem zwolnienia przewidziango pod lit. a) i b) jest sporządzenie pisma przed upływem lat trzech od daty ogłoszenia w Monitorze Polskim decyzji, stwierdzającej prawo do ulg;
4) prawo nabywania w drodze wywłaszczenia gruntów, niezbędnych do poczynienia nakładów, określonych w pkt. 1);
5) prawo nabywania celem poczynienia nakładów określonych w pkt. 1), gruntów przy parcelacjach nieruchomości ziemskich, przeprowadzanych na podstawie ustawy z dnia 28 grudnia 1925 r. o wykonaniu reformy rolnej (Dz. U. R. P. z 1926 roku Nr 1, poz. 1);
6) prawo pierwszeństwa w nabywaniu od zarządów majątku państwowego celem poczynienia nakładów, określonych w pkt. 1), lub dla zaspokojenia potrzeb ruchu przedsiębiorstwa:
a) wszelkich materiałów budowlanych, zarówno pochodzenia roślinnego, jak mineralnego,
b) wszelkich rud i innych kopalin oraz ich przetworów,
c) drzewa i produktów jego przerobu, potrzebnych do celów przemysłowych;
7) prawo pierwszeństwa w uzyskiwaniu zezwoleń na użytkowanie wód jako źródła energii motorycznej.
(2) Ponadto osobom, wymienionym w art. 1, które przy zachowaniu wszystkich innych warunków, przewidzianych w rozdziale niniejszym zobowiążą się do założenia takich przedsiębiorstw spośród wymienionych w art. 2, które Minister Spraw Wojskowych uzna za szczególnie ważne dla obrony Państwa, służy zwolnienie przez lat 10 od podatku dochodowego, przypadającego od dochodu z tych przedsiębiorstw. W razie zbycia przedsiębiorstwa w okresie trwania tej ulgi, prawo do niej przechodzi na nabywcę. Rozporządzenie Ministra Skarbu określi zasady ustalania, jaka część ogólnego dochodu osoby uprawnionej do ulgi przypada na dochód z tych przedsiębiorstw — w tych przypadkach, gdy osoba uprawniona posiada jeszcze inne źródła dochodu.

Art. 5.

(1) Potrącenie, przewidziane w art. 4 ust. (1) pkt. 1), będzie dokonane z dochodu roku operacyjnego, w którym poczyniono nakłady, a jeżeli suma, przypadająca do potrącenia, przewyższa ten dochód, z dochodu lat następnych, aż do zupełnego wyczerpania sumy, przypadającej do potrącenia.
(2) Dziesięcioletni okres zwolnienia od podatku dochodowego, przewidziany w art. 4 ust. (2), biegnie od roku podatkowego, następującego po roku podatkowym, w których dokonano po raz ostatni potrącenia przewidzianego w ust. (1) pkt. 1) art. 4 i ust. (1) artykułu niniejszego. Jeżeli po potrąceniu po raz ostatni pozostała jeszcze część dochodu, podlegająca opodatkowaniu, służy uprawnionemu prawo wyboru, czy bieg dziesięcioletniego terminu zwolnienia ma się rozpocząć już od tego roku, w którym potrącenie nastąpiło po raz ostatni, czy dopiero od roku następnego. W razie niedokonania wyboru przed upływem roku podatkowego, w którym potrącenie nastąpiło po raz ostatni, okres dziesięcioletni rozpoczyna się od tego roku.
(3) Dziesięcioletni okres zwolnienia od podatku dochodowego, przewidziany w art. 4 ust. (2) — jeżeli chodzi o osoby, którym nie służy prawo potrącenia, przewidziane w art. 4 ust. (1) p. 1) — biegnie od roku podatkowego, obejmującego rok operacyjny, w którym osoba uprawniona do ulgi osiągnie w założonym przedsiębiorstwie (art. 2) pierwszy obrót, podlegający podatkowi obrotowemu.

Art. 6.

(1) O udzielenie ulg, przewidzianych w rozdziale niniejszym, mogą się ubiegać osoby interesowane w terminie od dnia ogłoszenia ustawy niniejszej do końca 1942 r., wnosząc w tym celu podania do Ministerstwa Przemysłu i Handlu.
(2) Nabycie prawa do ulg stwierdza Minister Skarbu na wniosek Ministra Przemysłu i Handlu, przedstawiony w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych. Decyzję o nabyciu prawa do ulg ogłasza się w Monitorze Polskim.

(3) Dezycja, wymieniona w ust. (2), bądź decyzja oddzielna stwierdza, jeżeli chodzi o spółkę, czy cały kapitał zakładowy, bądź jaka jego część, są przeznaczone na nakłady, określone w art. 4 ust. (1) pkt. 1).

(4) Zwolnienie od opłaty stemplowej pisma, stwierdzającego umowę o nabycie nieruchomości (art. 4 ust. (1) pkt, 3)), zależy od zaświadczenia przez władzę, którą określi rozporządzenie wykonawcze, że nieruchomość jest potrzebna do powstania lub powiększenia przedsiębiorstwa.

Art. 7.

(1) Ministrowi Skarbu na wniosek interesowanych ministrów służy prawo cofnięcia w całości lub w części ulg przyznaych, a przewidzianych w art. 4 ust. (1) pkt. 1), 2), 3) i w ust. (2), jeżeli osoba korzystająca z ulg nie dopełni warunków, przewidzianych w art. 1 ust. (2). Jeżeli Minister Skarbu na wniosek interesowanych ministrów orzeknie, że osoba korzystająca z ulg — bez zezwolenia Ministra Przemysłu i Handlu, udzielonego w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych — przystąpiła do innej produkcji lub do innych czynności z poważnym uszczerbkiem dla produkcji lub czynności, ze względu na które otrzymała ulgi, wówczas osoba ta traci prawo do ulg, przewidzianych w art. 4 ust. (1) pkt. 1) i 2) oraz w ust. (2), począwszy od tego roku kalendarzowego, w którym zapadło umotywowane orzeczenie.

(2) Na skutek decyzji cofającej ulgi, osoba, która utraciła prawo do ulg, jest obowiązana uiścić Skarbowi Państwa kwotę podatków i opłat, jakiej nie zapłaciła stosownie do przepisów art. 4, lub część tej kwoty, odpowiadającą częściowej utracie prawa do ulg. Minister Skarbu określa kwotę, przypadającą do uiszczenia, oraz termin uiszczenia.

Art 8.

(1) Kto podaje świadomie fałszywe wiadomości w celu uzyskania ulg, przewidzianych w rozdziale niniejszym, podlega karze więzienia do roku lub grzywny, albo obu tym karom łącznie.

(2) Kto, wyzyskawszy ulgi inwestycyjne, złośliwie uchyla się od wykonania zobowiązań, przewidzianych w art. 1 — podlega karze więzienia do lat 3-ch lub grzywny, albo obu tym karom łącznie.

Niniejszy rozdział zastępuje rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z roku 1928 o ulgach dla przedsiębiorstw przemysłowych i komunikacyjnych na tzw. „obszarze bezpieczeństwa", którego to rozporządzenia ważność wygasła z początkiem roku bieżącego.

Od wymienionego wyżej rozporządzenia różnią się przepisy rozdziału I omawianej tu ustawy zarówno zakresem ulg, jak też sposobem ich stosowania. Ulgi przyznane obecnie nie są generalne i służą tylko niektórym przedsiębiorstwom i pod indywidualnymi określonymi warunkami. Ulgi przyznawane są na podstawie podań, rozstrzyganych przez Ministra Skarbu na wniosek Ministra Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych.

Rozdział II.

Ulgi na obszarze województw wschodnich.

Art. 9 do 11.

Ulgi wymienione w niniejszym rozdziale przysługują przedsiębiorstwom na obszarze województw nowogrodzkiego, poleskiego, wileńskiego, wołyńskiego oraz niektórych powiatów województwa białostockiego. Przepisy Rozdziału II pokrywają się w zasadzie z przepisami obowiązującego poprzednio Dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej z r. 1936.

Rozdział III.

Ulgi dla poszukiwawczego wiertnictwa naftowego.

Art. 12.

Osobom fizycznym i prawnym, prowadzącym prawidłowe księgi w rozumieniu art. 81 ordynacji podatkowej (Dz. U. R. P. z 1936 r. Nr 14, poz. 134), które podejmą wiercenia poszukiwawcze, zmierzające do uzyskania produkcji ropy naftowej (oleju skalnego) lub gazu ziemnego, służą ulgi w podatku dochodowym i w opłatach stemplowych według zasad, określonych w rozdziale niniejszym.

Art. 13.

Za wiercenia poszukiwawcze w rozumieniu ustawy niniejszej uważa się:

1) wiercenia oddalone co najmniej o 1 000 metrów od produktywnych otworów wiertniczych, oraz następne wiercenia, wykonane w obrębie koła o promieniu 500 metrów od pierwszego (odkrywczego) otworu, prowadzone przez to samo przedsiębiorstwo lub jego nabywcę;

2) wiercenia w mniejszym oddaleniu, jeżeli Wyższy Urząd Górniczy uzna je za poszukiwawcze z powodu poszukiwania nowych horyzontów ropnych lub gazowych albo też z innych powodów natury geologicznej, oraz następne wiercenia, wykonane w obrębie koła o promieniu 500 metrów od pierwszego (odkrywczego) otworu, prowadzone przez to samo przedsiębiorstwo lub jego nabywcę, jeżeli będą prowadzone do horyzontów stwierdzonych przez pierwszy otwór (odkrywczy).

Art. 14.

(1) Ulgi w podatku dochodowym obejmują:

1) prawo potrącenia z dochodu, podlegającego opodatkowaniu według działu I ustawy o państwowym podatku dochodowym (Dz. U. R. P. z 1936 r. Nr 2, poz. 6) wydatków związanych z wierceniami, na materiały, narzędzia, urządzenia i robociznę, a poniesionych w okresie od dnia ogłoszenia ustawy niniejszej do dnia 31 grudnia 1942 r.;

2) zwolnienie od podatku dochodowego przez lat dziesięć dochodu z produkcji ropy naftowej

i gazu ziemnego, otrzymanej w otworach poszukiwawczych (art. 13) oraz z produktów, uzyskanych z przeróbki tych surowców. Rozporządzenie Ministra Skarbu określi zasady ustalania, jaka część ogólnego dochodu osoby uprawnionej do ulgi przypada na dochód z tej produkcji oraz na dochód z produktów uzyskanych z przeróbki wspomnianych surowców — w przypadkach, gdy osoba, uprawniona do ulgi, posiada jeszcze inne źródła dochodu.

(2) Potrącenie stosownie do przepisu ust. (1) pkt. 1) będzie dokonane z dochodu roku operacyjnego, w którym wydatki w tym przepisie wymienione zostały poniesione, a jeżeli suma, przypadająca do potrącenia, przewyższa ten dochód, z dochodu lat następnych, aż do zupełnego wyczerpania sumy, przypadającej do potrącenia.

(3) Dziesięcioletni okres zwolnienia od podatku dochodowego, przewidziany w ust. (1) pkt. 2), biegnie od roku podatkowego, następującego po roku podatkowym, w którym dokonano po raz ostatni potrącenia, przewidzianego w ustępach poprzedzających. Jeżeli po potrąceniu po raz ostatni pozostała jeszcze część dochodu, podlegająca opodatkowaniu, służy uprawnionemu prawo wyboru, czy bieg dziesięcioletniego terminu zwolnienia ma się rozpocząć już od tego roku, w którym potrącenie nastąpiło po raz ostatni, czy dopiero od roku następnego. W razie niedokonania wyboru przed upływem roku podatkowego, w którym potrącenie nastąpiło po raz ostatni, okres dziesięcioletni rozpoczyna się od tego roku.

(4) Dziesięcioletni okres zwolnienia od podatku dochodowego, przewidziany w ust. (1) pkt. 2) — jeżeli chodzi o osoby, którym nie służy prawo potrącenia, przewidziane w ust. (1) pkt. 1) — biegnie od roku podatkowego, obejmującego rok operacyjny, w którym osoba uprawniona do ulgi osiągnie z produkcji, określonej w ust. (1) pkt. 2) pierwszy obrót, podlegający podatkowi obrotowemu.

Art. 15.

(1) Pisma, stwierdzające umowę o zawiązanie spółki lub o wniesienie do spółki nieruchomości albo prawa wydobywania ciał kopalnianych — przy jej zawiązaniu — tytułem wkładu rzeczowego (art. 106 ustawy z dnia 1 lipca 1926 r. o opłatach stemplowych — Dz. U. R. P. z 1935 r. Nr 64, poz. 404) są wolne od opłat stemplowych, jeżeli zostaną sporządzone do dnia 31 grudnia 1942 r., a spółka ma na celu prowadzenie kopalń naftowych i rozpocznie faktycznie wiercenia poszukiwawcze najpóźniej w ciągu 2 lat od dnia sporządzenia pisma, stwierdzającego umowę o zawiązanie spółki. Do czasu spełnienia tego warunku obowiązek uiszczenia tych opłat pozostaje w zawieszeniu.

(2) Minister Skarbu wyda przepisy w sprawie utrzymywania przypadków wymienionych w ust. (1) w ewidencji, sposobu i terminu uiszczenia opłaty stemplowej w razie niespełnienia warunków w ust. (1) przewidzianych oraz skutków nieuiszczenia.

Zakres ulg, objętych rozdziałem III pokrywa się z ulgami, przewidzianymi w rozdziale I dla przedsiębiorstw, które uznane zostaną za szczególnie ważne dla obrony Państwa (art. 4 ust. (2)). Różnica zachodzi natomiast w formie przyznawania ulg, ulgi bowiem dla wierceń poszukiwawczych przysługują przedsiębiorstwu z samego prawa.

Rozdział IV.

Ulgi inwestycyjne na całym obszarze Państwa.

Art. 16.

(1) Osobom fizycznym i prawnym, prowadzącym prawidłowe księgi w rozumieniu art. 81 ordynacji podatkowej (Dz. U. R. P. z 1936 r. Nr 14, poz. 134), które:

. . . .

3) wybudują w rafineriach ropy naftowej lub poza ich obrębem urządzenia dla otrzymania wysokogatunkowych paliw i olejów, albo też wybudują lub powiększą gazoliniarnie i uruchomią wytwórczość paliw płynnych, odpornych na detonację, z ropy naftowej lub gazów ziemnych;

. . . .

5) zbudują pomieszczenia garażowe dla pojazdów mechanicznych, stacje obsługi technicznej, warsztaty reparacyjne pojazdów mechanicznych, oraz dworce lub stacje postojowe dla autobusów;

. . . .

— służą ulgi w podatku dochodowym i w opłatach stemplowych wedle zasad, określonych w rozdziale niniejszym.

(2) Rozporządzenie Ministra Skarbu, wydane w porozumieniu z Ministrami Przemysłu i Handlu oraz Spraw Wojskowych, mogą określać rodzaje inwestycji szczególnie ważnych dla obrony Państwa, co do których służyć będzie osobom, wymienionym w ust. (1), które je poczynią, prawo potrącenia z dochodu (dział I) kosztów tych inwestycji pod warunkiem, przewidzianym w art. 18.

Art. 17.

Obejmuje definicję przedsiębiorstw hutniczych i koksowni.

Art. 18.

Ulgi w podatku dochodowym obejmują prawo potrącenia z dochodu, podlegającego opodatkowaniu według działu I ustawy o państwowym podatku dochodowym (Dz. U. R. P. z 1936 r. Nr 2, poz. 6), kosztów:

1) wzniesienia budynków i innych budowli, z wyjątkiem domów mieszkalnych, kosztów dobudowy do budynków takich budowli już istniejących, nabycia i zainstalowania nowych (nieużywanych) maszyn i urządzeń . . . . . jeżeli te nakłady są potrzebne do powstania lub powiększenia . . . . . . zakładów wymienionych w art. 16 ust. (1), pkt. 3);

2) dotyczy przedsiębiorstw lotniczych;

3) wzniesienia budynków, przeznaczonych na garaże, stacje obsługi technicznej, warsztaty reparacyjne, dworce i stacje postojowe dla autobusów oraz kosztów nabycia i zainstalowania no-

wych (nieużywanych) maszyn i urządzeń, potrzebnych do prowadzenia warsztatów reparacyjnych i stacji obsługi technicznej (art. 16 ust. (1), pkt. 5));

4) dotyczy urządzeń kolejowych.

Art. 19.

(1) Wolne są od opłat stemplowych:

1) pisma, wymienione w art. 102 i 105 ustawy z dnia 1 lipca 1926 r. o opłatach stemplowych (Dz. U. R. P. z 1935 r. Nr 64, poz. 404), w części, w której kapitał zakładowy został użyty na nakłady, wymienione w art. 18 pkt. 1), 2) lub 3), lub na nabycie gruntu, na którym został wzniesiony budynek, wymieniony w art. 18 pkt 1), bądź 3);

2) pisma stwierdzające umowę o nabycie gruntu, jeżeli na nim został wzniesiony budynek, wymieniony w art. 18 pkt. 1) lub 3), jak również pisma, stwierdzające umowę o nabycie nieruchomości na cele, wymienione w art. 18 pkt. 2) (nie wyłączając wniesienia nieruchomości, bądź prawa wydobywania ciał kopalnych do spółki tytułem wkładu niepieniężnego).

(2) Pisma, wymienione w ust. (1), są wolne od opłat stemplowych w razie sporządzenia ich w okresie od dnia wejścia w życie przepisów artykułu niniejszego do dnia 31 grudnia 1942 r.

(3) W razie uprawdopodobnienia, że ziści się warunek zwolnienia od opłaty stemplowej, przewidziany w ust. (1), obowiązek uiszczenia opłaty stemplowej pozostaje w zawieszeniu. Minister Skarbu ustali: sposób uprawdopodobnienia oraz utrzymywania w ewidencji zawieszonej opłaty, termin, w ciągu którego powinien się ziścić warunek zwolnienia, sposób i termin uiszczenia opłaty stemplowej w razie nieziszczenia się warunku oraz skutki nieuiszczenia. Jeżeli warunek zwolnienia nie ziścił się w terminie przepisanym, to późniejsze ziszczczenie się warunku nie daje prawa do zwolnienia.

Rozdział V.

Ulgi dla nabywców akcyj i udziałów.

Art. 20.

Ulgi określone rozdziałem V nie były dotychczas stosowane w ustawodawstwie polskim. Ulgi te polegają na prawie potrącenia przez nabywcę akcyj lub udziałów w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością, ceny nabycia akcji lub udziału z dochodu podlegającego opodatkowaniu. Prawo to przysługuje osobom fizycznym i prawnym w zakresie dochodu z działu I i II ustawy o podatku dochodowym.

Rozdział VI.

Przepisy wspólne.

Art. 21.

(1) Potrącenie, przewidziane w art. 10, 18 i 20 — o ile chodzi o dochód, podlegający opodatkowaniu według działu I ustawy o podatku dochodowym — będzie dokonane z dochodu roku operacyjnego, w którym poczyniono inwestycje, bądź w którym nabyto akcje lub udziały nowozakładanych spółek. Jeżeli suma przypadająca do potrącenia przewyższa ten dochód, nadwyżka będzie potrącona z dochodu następnych 4 lat.

(2) dotyczy ulg dla nabywców akcyj i udziałów.

(3) Prawo potrącenia służy osobom, wymienionym w art. 1, 9, 12 i 16 , również wówczas, gdy założone przez nie przedsiębiorstwa przejdą na własność osób trzecich.

(4) Potrącenie, przewidziane w art. 4 ust. (1) pkt. 1), art. 10, 14 i 18, nie służy osobom prawnym, tworzonym w celu prowadzenia przedsiębiorstw, wymienionych w rozdziałach poprzedzających.

(5) Pozostały po potrąceniu dochód lub pozostała suma wynagrodzeń, podlegają podatkowi dochodowemu według tej stopy procentowej, jaka będzie właściwa dla osiągniętego dochodu bez potrąceń, przewidzianych w art. 4, ust. (1) pkt. 1), art. 10, 14, 18 i 20.

Art. 22.

Przepisy art. 4 ust. (1) pkt. 1), art. 10, 14 i 18 ustawy niniejszej nie naruszają prawa interesowanych płatników do potrąceń, przewidzianych w art. 6 ustawy o państwowym podatku dochodowym (Dz. U. R. P. z 1936 r. Nr 2, poz. 6), z tytułu zużycia przedmiotów, wymienionych w przepisach powyższych.

Art. 23.

(1) Sumę, przypadającą do potrącenia stosownie do przepisów art. 4 ust. (1) pkt. 1), art. 10, 14, 18 i 20, z dochodu, podlegającego opodatkowaniu według działu I ustawy o podatku dochodowym, płatnik potrąca w zeznaniu o dochodzie, składanym za właściwy rok operacyjny (art. 5, 14 i 21). Do zeznania tego płatnik powinien dołączyć zestawienie dokonanych inwestycyj oraz ich kosztów . . . .

(2) dotyczy ulg dla nabywców akcyj i udziałów.

(3) Termin wnoszenia podań i tryb przyznawania ulg określi rozporządzenie Ministra Skarbu.

Rozdział VII.

Ulgi dla nowowznoszonych budowli oraz dla niektórych inwestycyj w budynkach istniejących.

Art 24 do 34.

Rozdział ten zastępuje obowiązującą dotychczas ustawę z roku 1933 i w odróżnieniu od pozostałych rozdziałów ustawy wchodzi w życie dopiero z dniem 1 stycznia 1939 r.

Ulgi objęte tym rozdziałem obejmują:

a) zwolnienie wszelkich nowych budowli od podatku od nieruchomości na lat 10, a domów mieszkalnych obejmujących lokale mieszkalne jedno i dwuizbowe na lat 15;

b) zwolnienie lokali w domach nowowznoszonych od podatku od lokali na lat 10;

c) prawo potrącania kosztów budowy domów mieszkalnych i garaży od dochodu podlegającego podatkowi dochodowemu i podatkowi specjalnemu. Wysokość potrącenia ograniczona została u osób fizycznych do zł 15 000 za pierwszy lokal mieszkalny i do zł 5 000 za każdy następny lokal mieszkalny, — u osób prawnych do tej samej wysokości, przy równoczesnym warunku zastosowania tej ulgi tylko do domów obejmujących lokale nie większe jak dwuizbowe.

d) Zwolnienie od opłat stemplowych dokumentów wymienionych w ustawie,

e) zwolnienie od opłat sądowych wpisów do ksiąg wieczystych.

Dla domów, których budowa rozpoczęta została do końca roku 1938, stosowane będą ulgi budowlane dotychczas obowiązujące.

Rozdział VIII.

Ulgi dla nabywców pojazdów mechanicznych i statków powietrznych.

Art. 35 do 42.

Rozdział ten wchodzi w miejsce dekretu Prezydenta R. P. z roku 1936, którego ważność wygasła z końcem roku 1937.

Obecnie ulgi polegają na prawie potrącenia od dochodu, podlegającego opodatkowaniu, 20% ceny nabycia pojazdu mechanicznego, bez ograniczenia wysokości ceny pojazdu. Potrącenie może być dokonane w ciągu trzech lat, licząc od roku, w którym cena nabycia została uiszczona. Ulgi przewidziane są na dwa lata, z możnością przedłużenia ich przez Radę Ministrów.

Rozdział IX.

Przepisy przejściowe i końcowe.

Art. 43 do 48.

Niniejszy rozdział dotyczy w pierwszym rzędzie przepisów odnoszących się do ulg budowlanych i zakładów elektrycznych i stwierdza utratę mocy obowiązującej szeregu ustaw, zastąpionych ustawą obecnie omawianą.

Ustawa o ulgach wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, tj. dnia 15 kwietnia 1938 r. z wyjątkiem przepisów art. 15 (ulgi w opłatach stemplowych dla poszukiwawczego wiertnictwa naftowego), oraz art. 19 (ulgi w opłatach stemplowych dla inwestycyj określonych Rozdziałem IV), które wchodzą w życie z dniem 15 maja 1938 r. Przepisy dotyczące ulg budowlanych wchodzą w życie z dniem 1 stycznia 1939 r.

Zmiany w składkach za ubezpieczenia od wypadków

Wysokość opłat, uiszanych za ubezpieczenie od wypadków, zależna jest od ilości i rodzaju wypadków. Gdy stan bezpieczeństwa w danej gałęzi produkcji wzrasta, maleją wkładki, — na odwrót, gdy ilość uszkodzeń wzrasta, rosnąć muszą opłaty do Zakładu Ubezpieczeń.

Skutkiem tych częstych zmian w stanie bezpieczeństwa musi być i składka zmieniana, nie może więc być ustalana na okres czasu zbyt długi. Artykuł 221 ustawy o ubezpieczeniu społecznym z dnia 28 marca 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr 51, poz. 396) przewiduje ustalanie wysokości składki ubezpieczeniowej co 3 lata.

Po raz pierwszy wysokość składki określiło rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dnia 30 grudnia 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr 1, poz. 2). Rozporządzenie to miało obowiązywać do 31 grudnia 1936 r.; wobec trudności z przygotowywaniem materiału statystycznego, jego moc obowiązująca została przedłużona do 31 grudnia 1937 r.

W związku z tym wydane zostało ostatnio nowe rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dnia 31 stycznia 1938 r. ogłoszone w Dz. U. R. P. Nr 12, poz. 83 z dnia 25 lutego br., opierające się na ogół na tych samych podstawach co i poprzednie.

Leży w interesie przemysłu dokładne zapoznanie się z postanowieniami tego rozporządzenia, zwłaszcza że zmiana warunków bezpieczeństwa uprawnia także pracodawcę do wystąpienia o zmniejszenie składki.

Każdy zakład pracy zaliczany jest do tej kategorii niebezpieczeństwa, która przewidziana została w taryfie składek dla zakładów pracy danego rodzaju, przy czym zasadniczo zalicza się go do średniej klasy niebezpieczeństwa.

Niemniej jednak zakład pracy może być zaliczony do niższej lub wyższej klasy niebezpieczeństwa niż średnia, zależnie od pewnych okoliczności.

Na zniżkę wkładek wpływa:

1. Prowadzenie przy pomocy służby bezpieczeństwa pracy, w obrębie i z personelu zakładu pracy, systematycznej i dającej trwałe rezultaty akcji zapobiegania wypadkom losowym, jeżeli akcja ta jest uznana przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych.
2. Stosowanie specjalnych urządzeń ochronnych ponad wymagania ustalone przepisami.
3. Zatrudnienie z pomiędzy pracowników, zajętych przy maszynach roboczych i wię-

cej niż połowy przy maszynach o indywidualnym napędzie elektrycznym.

4. Większy niż normalny zakres prac biurowych lub handlowych, prowadzonych poza obrębem terytorialnym głównego zakładu pracy.

Biuro mieszczące się na tym terenie co fabryka, jeśli istnieje możność przenikania pracowników biurowych do fabryki nie daje podstaw do żądania niższej od przeciętnej składki. Gdy jednak nastąpi oddzielenie biura od fabryki np. przez stworzenie osobnych wejść, zakazu wchodzenia pracowników biurowych do fabryki itp. — powstaje poważna okoliczność zmniejszająca ryzyko wypadku, a więc i składkę.

5. Wzorowe rozplanowanie zabudowań i urządzeń w zakładzie pracy oraz celowe rozplanowanie dróg komunikacyjnych i ratunkowych, ułatwiające transport i zmniejszające jego rozmiary.
6. Przestronność pomieszczeń robotniczych.

Natomiast okoliczności zwiększające niebezpieczeństwo, a tym samym opłaty, są następujące:

1) nieprzestrzeganie przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy;
2) brak urządzeń ochronnych wymaganych przepisami;
3) niedostateczne lub wadliwe warunki oświetlenia, przewietrzania lub ogrzewania;
4) brak dbałości o utrzymanie stanu porządku pomieszczeń roboczych, jak i całego zakładu pracy;
5) wadliwe rozplanowanie zabudowań i urządzeń w zakładzie pracy oraz niecelowe rozplanowanie dróg komunikacyjnych i ratunkowych, utrudniające transport i zwiększające jego rozmiary;
6) ciasnota pomieszczeń roboczych;
7) stosowanie generatora gazowego dla silnika na gaz ssany, ustawionego w pomieszczeniu, w którym znajduje się silnik, lub w pomieszczeniu połączonym bezpośrednio z pomieszczeniem silnika;
8) brak dbałości o utrzymanie w stanie sprawności urządzeń technicznych i zabezpieczających;
9) niestosowanie środków ochrony indywidualnej, potrzebnych przy danej pracy (okulary, środki przeciwpyłowe i przeciwgazowe, rękawice, obuwie ochronne itp.);
10) zatrudnienie osób niefachowych przy pracach, wymagających specjalnych kwalifikacyj;
11) brak organizacji niesienia pierwszej pomocy w razie wypadku w zatrudnieniu.

O ile w danym zakładzie zachodzą zarówno okoliczności zwiększające, jak i zmniejszające niebezpieczeństwo pracy, zostaną one przez Zakłady Ubezpieczeń Społecznych specjalnie rozpatrzone i poddane wzajemnej kompensacji.

Każdy zakład powinien zatem, korzystając z tego przepisu, zbadać dokładnie swe możliwości i, jeśli ma dane uzyskania obniżki składek, złożyć w ciągu trzech miesięcy od wejścia w życie rozporządzenia wniosek o zmianę zaliczenia kategorii lub klasy niebezpieczeństwa.

Również jeśli nastąpiło, zdaniem zakładu, mylne zaliczenie, lub jeśli nastąpiły w międzyczasie zmiany w stopniu bezpieczeństwa pracy, należy wystąpić z odnośnym wnioskiem do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

*

W załączniku Nr 1 do rozporządzenia Ministra Opieki Społecznej z dnia 31 stycznia 1938 roku (poz. 83), ogłoszony został podział zakładów pracy na grupy i podgrupy według gałęzi gospodarczych.

Zakłady pracy przemysłu naftowego mieszczą się w następujących grupach:

Grupa II. Górnictwo i Kopalnictwo
- a) górnictwo

Grupa V. Przemysł Chemiczny
- c) Przeróbka bituminów

Grupa XVI. Handel, biura itp.
- a) Handel
- c) Biura.

*

Postanowienia o obliczaniu składki na ubezpieczenie wypadkowe, ogłoszone zostały w Nr 79 Monitora Polskiego z dnia 6 kwietnia br. Wymagają one szczegółowego omówienia ze względu na swą doniosłość.

Nowa taryfa różni się bowiem od dawnej (ogłoszonej w Dz. U. R. P. Nr 1 z r. 1934) w bardzo wielu pozycjach, przy czym dokonano nie tylko zmian redakcyjnych, nawet bardzo istotnych, lecz zmieniono również wysokość składek w poszczególnych grupach przemysłu naftowego.

W nowej taryfie ujęty został przemysł naftowy w następujących pozycjach:

Grupa II. Górnictwo i Kopalnictwo

a) górnictwo

Pozycja		Grupa	Klasa
15	Kopalnie ropy naftowej i gazu ziemnego oraz związane z tym roboty wiertnicze i poszukiwawcze za ropą i gazem ziemnym	VIII	40
16	Kopalnie wosku ziemnego	VIII	40

Dawne brzmienie:

15	Kopalnie ropy naftowej i gazu ziemnego oraz roboty poszukiwawcze za ropą i gazem	VII
16	Kopalnie wosku ziemnego	VII

20	Samoistnie wykonywane wiertnictwo w ogólności — wraz z wszystkimi czynnościami związanymi z wiertnictwem (z wyjątkiem robót przewidzianych w poz. 15 i 210)	X	60
	Znamię większego niebezpieczeństwa: torpedowanie szybów.		

Dawne brzmienie:

Pozycja		Grupa	Klasa
20	Wiercenia głębokie z wyłączeniem naftowego jako samoistne przedsiębiorstwa	X	
21	Budowa i przebudowa sztolni i szybów górniczych, wiercenie i pogłębianie szybów naftowych, jako samoistne przedsiębiorstwa	XII	

Grupa V. Przemysł Chemiczny.

c) Przeróbka bituminów i sucha dystylacja drewna.

80	Przeróbka ropy naftowej, wosku ziemnego, łupków bitumicznych Znamię mniejszego niebezpieczeństwa: stosowanie do dystylacji ropy urządzeń rurowo-wieżowych.	VI	24
80a	Przeróbka ropy naftowej itp., jak w poz. 80 w zakładach pracy prowadzących systematyczną i dającą trwałe wyniki akcję bezpieczeństwa pracy uznaną przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych	V	20

Dawne brzmienie:

80	Przeróbka ropy naftowej, wosku ziemnego, łupków bitumicznych	V	

82	Gazoliniarnie z ewentualną produkcją płynnych gazów skroplonych pod ciśnieniem; wyrób sadzy z gazoliny i gazu ziemnego; rurociągi dalekosiężne ropy naftowej i gazu ziemnego wraz ze zbiornikami i urządzeniami pomocniczymi oraz związane z tym stacje rozdzielcze i tłocznie	VI	24

Dawne brzmienie:

82	Gazoliniarnie, wyrób sadzy z gazoliny i gazu ziemnego, rurociągi dalekosiężne ropy naftowej i gazu ziemnego wraz z zbiornikami i urządzeniami pomocniczymi oraz związane z tym stacje rozdzielcze i tłocznie	VII	

Grupa XVI. Handel, biura, szkoły...

a) Handel.

Pozycja		Grupa	Klasa
267	Samoistne przedsiębiorstwa handlu materiałami łatwozapalnymi i wybuchowymi, również stacje benzynowe	V	20

Dawne brzmienie:

267	Przedsiębiorstwa posiadające składy łatwozapalnych materiałów	VII	

c) Biura i szkoły.

280	Samoistne biura handlowe i inne nie stanowiące zakładu pomocniczego lub czynności pomocniczej zakładów pracy zaliczonych według osobnych pozycji itd.	I	4

Dawne brzmienie:

280	Biura handlowe samoistne, biura centralne i handlowe głównych zarządów przemysłowych i handlowych poza miejscem wykonywania przedsiębiorstwa	I	

Rozkład składek za ubezpieczenie wypadkowe, ustalony powyższą taryfą składek, wszedł w życie z dniem ogłoszenia powyższego zarządzenia Ministra Opieki Społecznej, tj. z dniem 6 kwietnia 1938 r.

W związku z powyższym — na podstawie postanowienia § 41 a ust. 1 pkt. 2 rozporządzenia Ministra Opieki Społecznej z dnia 30 grudnia 1933 r. wszyscy pracodawcy mają prawo w okresie trzymiesięcznym od wejścia w życie taryfy składek, tj. od dnia 6 kwietnia 1938 r. do 6 lipca 1938 r. włącznie zgłaszać do właściwej terytorialnie ubezpieczalni społecznej wnioski o zaliczenie prowadzonego przez nich zakładu pracy do innej niż dotychczasowa kategorii i klasy niebezpieczeństwa. Wniesienie takiego wniosku nie pozbawia jednak, samo przez się, ważności orzeczeń zaliczających, które obowiązywały w dniu 6 kwietnia 1938 r., ani też nie uzasadnia wstrzymywania się pracowników od dalszego terminowego opłacania składek, ustalonych dotychczasowym zaliczeniem. Również ubezpieczalnie społeczne mają prawo w tym okresie trzymiesięcznym zmieniać z własnej inicjatywy wydane poprzednio orzeczenia zaliczające.

Światowa Konferencja Energetyczna

Zjazd częściowy we Wiedniu w r. 1938.

Prace przygotowawcze do światowej konferencji energetycznej odbyć się mającej we Wiedniu w czasie od dnia 25 sierpnia do 2 września 1938 r. są już w pełnym toku. Zainteresowanie tą konferencją kół fachowych całego świata jest zupełnie wyjątkowe, a przejawia się ono w ten sposób, iż dotychczas zgłoszono już ponad 200 sprawozdań na temat pięciu punktów programu technicznego, a mianowicie: zaopatrzenia w energię elektryczną gospodarstw wiejskich, rzemiosła, gospodarstw domowych, oświetlenia publicznego i kolei elektrycznych.

Zadaniem generalnych sprawozdawców będzie wyprowadzenie z poszczególnych sprawozdań takich wniosków, około których skupić się będzie mogło zainteresowanie uczestników konferencji i które w czasie tejże konferencji mają być przedmiotem szczegółowych ustnych rozważań.

Obrady toczyć się będą w wiedeńskim Domu Koncertowym równocześnie w dwu salach. Staraniem zarządu będzie, aby dyskusja, prowadzona w jednym z trzech języków, a to: w niemieckim, angielskim lub francuskim, mogła być równocześnie słyszana w obu innych językach. W tym celu użyci będą tłumacze oraz własna specjalna instalacja.

W czasie pobytu we Wiedniu zwiedzane będą zakłady techniczne, elektrownie, gazownie itp. Są również przewidziane przyjęcia przez rząd i przez burmistrza miasta Wiednia, tudzież galowe przedstawienie w państwowej operze, wieczór „heurigera" i zwiedzanie wiedeńskich osobliwości.

Na sobotę i w niedzielę są w programie wycieczki w okolice miasta Wiednia — a dla specjalnie zainteresowanych uczestników projektowane są również wycieczki do majątków ziemskich, zaopatrzonych w nowoczesne instalacje energetyczne, względnie wycieczka celem zwiedzania zupełnie nowoczesnej instalacji sztucznego deszczu. W programie dla pań projektowana jest, między innymi, rewia mód, połączona z podwieczorkiem.

Ze zjazdem połączona będzie siedmiodniowa wycieczka, która z Wiednia wyjedzie w dwóch grupach celem zwiedzenia najważniejszych zakładów i instalacyj energetycznych i przemysłowych, nowoczesnych urządzeń kolejowych, dróg alpejskich itp.

Bliższe szczegóły zjazdu, warunki dotyczące udziału w zjeździe, kosztów podróży i pobytu, — programów dziennych itp. są zawarte w programie zjazdowym, rozesłanym w tych dniach, który poza tym jest do nabycia w biurze Zjazdu we Wiedniu, 3 Lothringerstrasse 20 (Konzerthaus), Nr telefonu B-58-0-96.

DZIAŁ SPRAWOZDAWCZY

Przegląd Bezpieczeństwa Pracy Nr 3 z marca br. przynosi szereg interesujących artykułów. Na treść zeszytu złożyły się następujące prace:

Inż. T. Trojanowski: Budownictwo przemysłowe — dziedzina skoordynowanej pracy

Nowe tendencje architektury przemysłowej.

Inż. mgr Z. Rudolf: Umiejscowienie zakładów przemysłowych.

Mjr. inż. K. Król: Budownictwo fabryczne w świetle obrony przeciwlotniczej.

Inż. Z. Piotrowski: Mieszkania robotnicze.

Inż. H. Przyłęcki: Zaopatrywanie przemysłu w wodę i usuwanie ścieków przemysłowych.

Doc. inż. dr J. Pawlikowski: Oświetlenie zakładów przemysłowych.

Przykłady — Pomysły — Udoskonalenia: Wózki-dźwigniki do transportu poziomego. Równia pochyła — schody — drabina. Zabezpieczenie od upadku przy montażu wiązarów o dużej rozpiętości. Rozwijanie przewodników elektrycznych, kabli, lin itp. Zabezpieczenie wrót przed zamknięciem się w czasie wjazdu.

Prof. dr B. Nowakowski: Zagadnienie powietrza i projektowanie budynków przemysłowych.

Dr M. Kwiek: Zagadnienie akustyki w zakładach pracy.

W. B.: Urządzenia sanitarno-techniczne w zakładach pracy.

Inż. M. Rogowski: Budowle w ogniu.

Szereg niemniej interesujących krótszych prac i notatek stanowi doskonałe uzupełnienie tego zeszytu, który opracowany został przede wszystkim pod kątem potrzeb nowego Centralnego Okręgu Przemysłowego.

Specjalny ten numer poprzedziła Redakcja wstępem następującej treści:

„Budowa Centralnego Okręgu Przemysłowego na terenie niemal dziewiczym pod względem uprzemysłowienia jest wyrazem stosunków, w jakich znaleźliśmy się w odzyskanym Państwie.

„Rewolucja przemysłowa", którą Anglia przeżyła pierwsza z narodów świata na przełomie wieku XVIII i XIX, ma stać się faktem na obszarach naszego kraju, przypominających struktura

społeczno-gospodarczą i poziomem warunków bytowania ludności wieki zamierzchłe.

Czy ów wielki wysiłek społeczny, którego wynikiem ma być wzmożenie sił wytwórczych całego Narodu i z kolei podniesienie poziomu jego bytu materialnego i kulturalnego, będzie w 100% osiągnięty, zależy od skoordynowania akcji i wzmożenia woli twórczej najrozmaitszych wprzęgniętych w tę akcję czynników.

Z założeń tych wychodząc, podjął Instytut Spraw Społecznych inicjatywę włączenia do ogólnego planu przebudowy gospodarczej — tych zagadnień, które dotyczą człowieka, jego pracy i warunków bytowania.

Wyrazem tej inicjatywy jest między innymi numer niniejszy Przeglądu Bezpieczeństwa Pracy, w którym oświetlone zostało budownictwo nowych warsztatów pracy z punktu widzenia higieny i bezpieczeństwa.

Powinniśmy mieć tę ambicję, aby tworząc nowe ośrodki przemysłowe w Polsce nie tylko uniknąć, o ile można, tych objawów społecznie patologicznych, jakie we wszystkich krajach niosła za sobą rewolucja przemysłowa, ale stworzyć przykład na wielką skalę jak należy w jednym wspólnym planie rozwiązać technicznie i sprawy związane z procesem produkcji, i zagadnienia higieny pracy i kultury życia codziennego pracowników.

Wydając specjalny numer Przeglądu Bezpieczeństwa Pracy, poświęcony sprawom, związanym z budownictwem nowych warsztatów wytwórczych, Instytut spełnia swój skromny obowiązek z wiarą, że raz poruszone zagadnienia, ograniczone na razie ciasnymi ramami numeru, zdobędą sobie należne miejsce zarówno w dyskusji teoretycznej, jak, co najważniejsze, w praktyce.

Byłoby błędem nie do darowania, gdyby w nowych warsztatach wytwórczych nie zastosowano tych najnowszych zdobyczy techniki, które gwarantują pracę bezpieczną, zapewniają zastosowanie zasad higieny, stwarzają z warsztatu wytwórczego ośrodek kultury pracy“.

Przegląd bieżącej literatury naftowej angielskiej i amerykańskiej

Laboratorium Technologii Nafty Politechniki Lwowskiej.

Zestawiła inż. Ewa PILATOWA.

XLI

Dziesięć lat badań nad chemicznym składem ropy naftowej. F. D. Rossini, Proceedings, 18-th Ann. Meeting A. P. I., 36—59, Nov. 11, 1937.

Od roku 1927 prowadzona jest w National Bureau of Standards, Washington, praca badawcza, której celem jest ustalenie tak jakościowego, jak też ilościowego, składu chemicznego ropy naftowej. Studia te stanowią temat A. P. I. Research Project No. 6 i są finansowane przez American Petroleum Institute. Autor niniejszego artykułu podaje we wstępie krótki rys historyczny tych badań oraz skład personalny laboratorium, prowadzącego badania. Jako główny cel pracy postawiono sobie za zadanie zbadanie jednej z typowych rop amerykańskich przez możliwie zachowawczy i jak najdalej idący rozdział jej na frakcje, a w dalszym ciągu na poszczególne indywidua chemiczne, których własności tak fizyczne, jak też chemiczne, byłyby skrupulatnie oznaczone.

Metody, stosowane dla wyosobnienia węglowodorów z ich mieszanin, jakimi są frakcje ropy naftowej, stosowane przez Bureau of Standards, są następujące:

1) Frakcjonowana dystylacja z zastosowaniem kolumn rektyfikacyjnych o wielkiej ilości teoretycznych półek (100) oraz bardzo dużego refluksu (nieraz 40:1). W wielu wypadkach, gdy dystylacja w normalnych warunkach lub pod próżnią nie prowadziła do pożądanego rozdziału, stosowano dodatki pewnych substancyj (alkoholów metylowego lub etylowego, kwasu octowego itp.), które, tworząc z niektórymi węglowodorami mieszaniny azeotropowe, pozwalały na ich wydzielenie, względnie podgęszczenie w pewnych frakcjach.
2) Krystalizacja przy użyciu takich rozpuszczalników, jak: metan, etan, propan, etylen, chlorek etylenu itp.
3) Ekstrakcja selektywna przy pomocy SO_2, aniliny, acetonu, kwasu octowego i cyjanku metylowego.
4) Selektywna absorpcja na silica-gelu.
5) Reakcje chemiczne. W niektórych wypadkach, gdy przy pomocy metod fizycznych nie dało się uzyskać rozdziału poszczególnych węglowodorów, posługiwano się, dla usunięcia niepożądanych domieszek lub zanieczyszczeń, takimi reakcjami, jak np. sulfonowanie lub nitrowanie.

Chąc w sposób skuteczny stosować powyższe metody, musiało Bureau of Standards opracować dla tego celu szereg skomplikowanych aparatów (kolumny, krystalizatory), pozwalających na jak najdalej idący rozdział mieszaniny węglowodorów. Otrzymane jedną z metod lub przez kombinację kilku z nich, frakcje poddawano skrupulatnej analizie, przeprowadzając następujące oznaczenia:

1) temp. wrzenia	6) ciężar drobinowy
2) temp. krzepnięcia	7) zawartość C i H
3) ciężar właściwy	8) widmo absorpcyjne
4) refrakcja	9) fotomikrografia
5) punkt anilinowy	kryształów.

Jako przeciętną ropę amerykańską wzięto do badań ropę Mid-Continent, którą w ilości 600 gal. (2 300 litrów) poddano rozdystylowaniu na pięć zasadniczych frakcyj (benzyna, nafta, olej gazowy, olej parafinowy i pozostałość), które następnie traktowane były (na razie tylko frakcje benzynowa i olejowa) w wyżej opisany sposób. Z benzyny wrzącej poniżej 180° C wyosobniono i zidentyfikowano dotychczas 45 węglowodorów, w tym 24 parafinowych, 11 naftenowych i 10 aromatycznych. Bardzo charakterystyczną cechą badanej benzyny jest duża zawartość w niej węglowodorów parafinowych o łańcuchach prostych. Normalne heptan, oktan i nonan przedstawiają każdy więcej niż 1% wagowy, licząc na ropę. Z frakcji olejowej otrzymano przez kilkakrotną ekstrakcję, frakcjonowanie i krystalizację cały szereg frakcyj (powyżej 600), z których każda składa się z węglowodorów o równej wielkości drobin i tej samej temperaturze wrzenia, i odpowiada około 1/40 000 części badanej ropy. Pomimo tak daleko posuniętego podziału, nie zdołano dotychczas wyosobnić poszczególnych indywiduów chemicznych z frakcyj olejowych.

W końcu przedstawia autor w krótkości program, jaki Bureau of Standards nakreśliło sobie na przyszłość, w związku z badaniem konstytucji ropy naftowej.

Widma absorpcyjne w podczerwieni dla 19-tu węglowodorów. F. W. Rose, J. Res. Bureau of Standards, 19, 143—161 (1937).

Badania widm absorpcyjnych prowadzone były na roztworach węglowodorów w czterochlorku węgla przy zastosowaniu źródła światła o długości fali od 1,12 μ do 1,82 μ. Znając stężenie i szerokość warstwy roztworu, można na podstawie zdjęć fotograficznych widm obliczyć molarny współczynnik absorpcyjności danego związku, który — przedstawiony na wykresie w zależności od długości fali — daje krzywe charakterystyczne dla poszczególnych związków organicznych. Badane węglowodory były to wszystko związki otrzymane syntetycznie, z których 9 było lekkich (od C_8 do C_{10}), zaś 10 wyżej drobinowych, przygotowanych również na drodze syntetycznej przez L. A. Mikekskę, obejmowało zasięg od C_{24} do C_{32}. Porównując krzywe dla poszczególnych węglowodorów stwierdzono jakościowo związek pomiędzy ich budową strukturalną a widmem absorpcyjnym. Próby ilościowego ujęcia tego związku będą tematem następnych prac Bureau of Standards.

Rozdział węglowodorów naftenowych i parafinowych przez dystylację z kwasem octowym. S. T. Schicktanz, J. Res. Bureau of Standards, 18, 129—136 (1937).

Ze względu na to, że rozfrakcjonowanie mieszanin węglowodorów parafinowych i naftenowych, posiadających bardzo bliskie temperatury wrzenia lub też tworzących ze sobą mieszaniny azeotropowe — jest praktycznie niemożliwe, zastosował autor dla ich rozdziału metodę dystylacji z kwasem octowym. Lodowaty kwas octowy tworzy z wieloma węglowodorami mieszaniny azeotropowe, co ułatwia ich rozdział przez dystylację. Równocześnie posiada on tę zaletę, że z dystylatów daje się bardzo łatwo usunąć przez wymycie wodą. Na tej drodze rozdzielił autor węglowodory, znajdujące się w frakcji benzynowej wrzącej w granicach od 162 do 174 ° C, uwolnionej poprzednio od aromatów przez ekstrakcję płynnym SO_2, i uzyskał — przez następną dystylację frakcjonowaną w próżni — frakcje o jednakowych współczynnikach załamania światła i jednakowej temperaturze wrzenia. W ten sposób uzyskano podkoncentrowane frakcje, które mogą być w dalszym ciągu dla izolacji indywiduów traktowane innymi metodami fizycznymi lub fizyko-chemicznymi.

Rozdzielenie trzech metylooktanów z ropy Mid-Continent. J. D. White, A. R. Glasgow, J. Res. Bureau of Standards, 19, 423—435 (1937).

Z frakcji benzynowej, wrzącej w 140—145° C, wyosobniono frakcję metylooktanową, a z niej w dalszym ciągu przez wielokrotną dystylację, ekstrakcję i krystalizację wydzielono 2-metylo-oktan, 3-metylo-oktan i 4-metylo-oktan. Własności fizyczne wyosobnionych węglowodorów są następujące:

	temp. wrzenia	temp. topn.	d_4^{20}	n_D^{20}
2-metylo-oktan	143,25° C	— 80,5° C	0,7134	1,4032
3-metylo-oktan	144,18	— 108,0	0,7210	1,4065
4-metylo-oktan	142,43	— 119,13	0,7245	1,4078

Oszacowana przez autorów zawartość całej frakcji metylo-oktanowej w ropie wynosi około 0,3%. Względne ilości wszystkich pięciu dotychczas z ropy wyizolowanych izomerów nonanu przedstawiają się następująco:

n-nonan	15
2-met-oktan	3
2,6-dwumet-heptan	2
3-met-oktan	1
4-met-oktan	1

Alkilacja benzolu cykloparafinami w obecności kwasu siarkowego. V. N. Ipatieff, H. Pines, B. B. Corson, Amer. Chem. Soc. 60, 577-78 (1938).

Znany jest fakt, że węglowodory olefinowe alkilują węglowodory aromatyczne w obecności kwasu siarkowego jako katalizatora. Ponieważ cykloparafiny (szczególnie niższe) można traktować jako węglowodory, zawierające potencjalne wiązanie nienasycone, przeto wydało się rzeczą interesującą spróbowanie, czy będą one działały alkilująco na aromaty. Autorowie przeprowadzili doświadczenia z cyklopropanem, metylocyklobutanem i cyklopentanem i stwierdzili, że na zimno, w obecności 96%-wego kwasu siarkowego, pierwszy z nich tworzy z benzolem n-propylobenzol, drugi t-amylobenzol, trzeci zaś (cyklopentan) nie reaguje w tych warunkach z benzolem. Charakterystyczny bardzo jest fakt, że

nie otrzymano produktów, powstających normalnie przy alkilacji benzolu odpowiednimi olefinami, jak np. izo-propylo-benzolu.

Studium krystalizacji węglowodorów. R. T. Leslie, W. W. Heuer, J. Res. Bureau of Standards, 18, 639—644 (1937).

Podano metodę badań oraz opis konstrukcji mikroskopu, pozwalającego na obserwację wzrostu kryształów węglowodorów w niskich temperaturach. Sporządzono fotomikrografie z 9-ciu węglowodorów aromatycznych, 8-miu normalnych i 5-ciu rozgałęzionych węglowodorów parafinowych oraz 6-ciu węglowodorów cykloparafinowych o znanej budowie chemicznej. Stwierdzono, że homologi szeregu n-parafin nie wykazują różnic w wyglądzie kryształów. Wpływ budowy chemicznej na formy krystaliczne jest, jak stwierdzono, bardzo wyraźny. I tak węglowodory, posiadające długie łańcuchy, krystalizują w formie igieł, gdy węglowodory aromatyczne mają tendencję do krystalizacji w równobocznych wielościanach. Drobiny mieszane krystalizują w różnych postaciach, zależnie od tego, czy przeważa w ich drobinach charakter cykliczny czy też łańcuchowy.

Metoda Fischer'a-Tropsch'a dla fabrykacji syntetycznej benzyny. M. Naphtali, Refiner, 17, 47—51 (1938).

Autor opisuje w krótkości urządzenie fabrykacyjne firm „Ruhrchemie-Ruhrbenzin", oparte na metodzie Fischera i Tropscha dla otrzymywania z węgla benzyny syntetycznej lub innych związków organicznych, jak alkoholi, kwasów tłuszczowych itp. Omówiono trwałość oraz wpływ katalizatorów na przebieg reakcji redukcji węgla, jak również bardzo ważny problem usuwania siarki z gazów reakcyjnych. Wpływ warunków pracy na przebieg reakcji i rodzaje produktów przedstawiono jak następuje:

1) podwyższanie ciśnienia prowadzi do powstawania syntolu,

2) zwiększanie ilości wodoru w mieszance prowadzi do tworzenia się węglowodorów nasyconych i metanu,

3) zmniejszanie ilości wodoru prowadzi do tworzenia olefinów,

4) podwyższanie temperatury wywołuje powstanie metanu i węgla,

5) katalizatory w szeregu związków żelaza, kobaltu i niklu powodują wzrost nasycenia węglowodorów,

6) czym starsze są katalizatory, tym więcej powstaje benzyny w stosunku do produktów ciężkich (olejów).

Wydajność poszczególnych produktów przy użyciu kobaltowego katalizatora przedstawia się następująco:

	% wag.	% zawartości olefinów
płynne gazy	8,0	50
benzyna (30—200)	60,0	30
olej (powyż. 200)	22,0	10
parafina z oleju (50°)	7,0	
parafina z kataliz. (70—80°)	3,0	

Z części olefinów otrzymuje się przez polimeryzację z chlorkiem glinu oleje smarowe o następujących własnościach:

	I	II
c. gat./20	0,858	0,858
wisk Engl. przy 20° C	66	188
„ „ „ 50° C	11,5	50
„ „ „ 100° C		24,4
„Polhöhe"	1,80	1,80
stygn.	— 33	— 27
zapalność	241	275

Frakcjonowanie mieszanin węglowodorów przy pomocy rozpuszczalników. Bataafsche Petr. Mij. Pat. Brit. 471, 213, Aug. 31, 1937.

Mieszanina węglowodorów o wysokich ciężarach drobinowych jest frakcjonowana przez zmieszanie jej z substancją o niskim ciężarze drobinowym, ogrzanie do temperatury krytycznej lżejszego składnika pod ciśnieniem tak wysokim, aby gęstość rozpuszczalnika była równą lub większą od jego gęstości krytycznej i następne adiabatyczne stopniowe obniżanie ciśnienia. W czasie tego procesu ciężkie węglowodory wydzielają się stopniowo, czyli materiał wyjściowy ulega frakcjonowaniu. W ten sposób mogą być traktowane oleje mineralne, oleje ze smoły pogazowej, węglowodory otrzymywane przez polimeryzację itp. Jako substancje o niskim ciężarze drobinowym, mogą być stosowane: metan, etan, propan, butan, etylen, acetylen, chlorek etylenu, bezwodnik węglowy, amoniak, eter metylowy itp.

Nowy aparat do oznaczania smarności olejów. Ralston, Hoffman, Stephens, Chem. Abs. 32, 1082 (1938).

Smarność olejów oznaczana jest na aparacie, którego istotną część stanowi obracający się dysk stalowy, do którego przyciskane są przy pomocy sprężyny trzy kulki łożyskowe. Czas trwania oznaczenia wynosi 90 minut, przy szybkości obrotów wynoszącej 120 obr./min. Wzrost temperatury oleju, spowodowany tarciem, jest miarą smarności badanego oleju. Substancje, posiadające zdolność do tworzenia filmu na powierzchni metalu, jak np. ketony ksylyloheptadecylowy i fenoxy-fenylo-heptadecylowy oraz łój, użyte jako dodatek do olejów, obniżają znacznie ich temperaturę w czasie pracy czyli podwyższają ich smarność.

Rafinacja przy pomocy kwasu siarkowego. F. Sager, Refiner, 17, 57—60 (1938).

Autor opisuje urządzenie laboratoryjne dla rafinacji lekkich produktów (w pierwszym rzędzie dystylatów krakowych) przy pomocy kwasu siarkowego systemem Nobel-Separator, które pozwala na prawie idealne reprodukowanie rezultatów w skali technicznej. Przy pomocy tego aparatu można badać przebieg procesu rafinacji w następujących urządzeniach:

1) rafinacja jednostopniowa z centryfugalnym oddzieleniem produktów,

2) rafinacja jednostopniowa z rozdziałem na podstawie różnicy w ciężarach właściwych (settling),

3) rafinacja dwustopniowa przeciwprądowa z zastosowaniem osiadania w pierwszym a centryfugowania w drugim stadium rafinacji,

4) rafinacja dwustopniowa przeciwprądowa z zastosowaniem centryfugowania w obu stopniach.

Fotografia urządzenia laboratoryjnego oraz jego dokładny schemat pozwalają na zorientowanie się w przebiegu rafinacji oraz konstrukcji aparatu.

Rafinacja olejów rozpuszczalnikami. U. B. Bray, Pat. U. S. A. 2, 100, 429, Nov. 30, 1937, Chem. Abs. 1938.

Celem rozdzielenia olejów smarowych na części silniej i słabiej parafinowe, poddaje się oleje ekstrakcji przy pomocy mieszaniny benzolu i bezwodnika kwasu siarkawego. Otrzymany na tej drodze ekstrakt traktuje się w dalszym ciągu płynnym propanem, wymywając z niego na tej drodze bardziej parafinowe węglowodory, które zostają dołączone do materiału surowego, mającego iść do rafinacji.

Oleje smarowe. I. G. Farbenindustrie, Pat. Bryt. 470,078, Aug. 8, 1937. Chem. Abs. 32, 1087 (1938).

Oleje smarowe otrzymuje się z rop aromatycznych (lub ich frakcyj) przez traktowanie materiału surowego upłynnionymi gazami, celem usunięcia asfaltu. Odasfaltowany produkt traktuje się następnie tymi samymi węglowodorami w temperaturze bliskiej do ich temperatury krytycznej, przy czym produkt dzieli się na dwie części, jedną lekką a drugą ciężką. Cięższa frakcja traktowana jest następnie selektywnym rozpuszczalnikiem. Dla pierwszych czynności służą jako rozpuszczalniki etan lub propan, dla dalszej ekstrakcji fenol, anilina, nitrobenzol itp., stosowane same lub też w obecności propanu. W podanym przykładzie następuje wydzielenie asfaltu w 40° C, a rozdział oleju na dwie frakcje przy pomocy propanu w 95° C. Ekstrakcja krezolem wytrąconego ciężkiego oleju prowadzona jest w 50° C, a otrzymany bogaty w wodór rafinat zostaje dołączony do oleju otrzymanego w drugim stadium procesu.

Polepszanie własności olejów smarowych. Bataafsche Petr. Mij. Pat. Fr. 812,750, Chem. Abs.

Dla polepszenia własności olejów smarowych dodają do nich wynalazcy produkty oksydacji związków wysokodrobinowych. Dystylat wrzący 100—300° C, otrzymany przy krakowaniu parafiny w fazie gazowej, poddano polimeryzacji w obecności chlorku glinu jako katalizatora, otrzymując wysokowiskozowy olej o średnim ciężarze drobinowym 580. Olej ten zostaje poddany utlenieniu przez przepuszczanie powietrza w 170° C w obecności mydła manganowego jako katalizatora. Kwas o wysokim ciężarze drobinowym zostaje z produktu oksydacji wydzielony, a pozostałość używa się w ilości 3% jako dodatek do olejów smarowych.

Własności reologiczne asfaltów. R. N. Traxler, Ind. Eng. Chem. 30, 322—324 (1938).

Autor opisuje metodę pomiaru konsystencji asfaltów dla produktów o niskiej, jak też o wysokiej wiskozie, w jednostkach absolutnych. Dla produktów o małej lepkości (poniżej 50 000 poisów) najkorzystniejsze wydaje się stosowanie wiskozymetrów, opartych na zasadzie przepływu przez kapilary, lub rotującego cylindra. Dla asfaltów o dużej wiskozie poleca autor stosowanie aparatów z rotującym lub opadającym cylindrem. Również dla produktów twardych, jak np. dla asfaltów dmuchanych, nadaje się bardzo dobrze wiskozymetr z obrotowym cylindrem. Autor jest zdania, że lepkość, oznaczona w jednostkach bezwzględnych, charakteryzuje asfalty w dużo lepszym stopniu aniżeli pospolicie stosowane oznaczenia penetracji i punktu zmięknienia (pierścień i kula). Dla ilustracji podaje autor wyniki pomiarów lepkości dla szeregu asfaltów, pochodzących z różnych źródeł i różnych metod fabrykacyjnych.

DZIAŁ PRAWNY

USTAWY I ROZPORZĄDZENIA.

Taryfa przewozowa dla mieszanek benzynowych. Taryfa specjalna WL-20, przewidująca stosowanie klasy 3 a), b) na przewóz w obrocie wewnętrznym mieszanki spirytusu i benzyny z benzolem oraz benzyny ze spirytusem — została z dniem 10 kwietnia 1938 r. rozszerzona. Do taryfy włączono mieszankę benzyny z benzolem oraz uzupełniono ją uwagą, że mieszanka benzyny i spirytusu winna zawierać co najmniej 15% odwodnionego spirytusu skażonego.

INTERPRETACJA.

Zatwierdzanie projektów urządzeń gazu ziemnego. Pan Minister Przemysłu i Handlu wydał w powyższej sprawie następujące zarządzenie (okólnik Nr 65 z dnia 31 grudnia 1937):

Wobec faktu, że przy zatwierdzaniu projektów budowy zakładów gazu ziemnego nie ma jednolitej praktyki i stale istnieją wątpliwości zarówno co do stosowania odpowiednich przepisów prawnych, jak i kompetencji władz, dla usunięcia wszelkich w tej mierze niejasności stwierdzam, co następuje:

Zakładanie rurociągów i urządzeń pomocniczych, służących do prowadzenia gazów ziemnych i użytkowania ich jest działalnością związaną z górnictwem i jako taka jest regulowana specjalną ustawą z dnia 2 maja 1919 r., „o wyłącznym upoważnieniu Państwa do zakładania rurociągów, służących do prowadzenia gazów ziemnych, regulowania produkcji i zużytkowania ich“, zmienioną rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 marca 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr 38, poz. 362), która to ustawa ma charakter ustawy górniczej i tym samym działalność przez nią objęta nie może być rozumiana jako przemysł w pojęciu prawa przemysłowego i jest na mocy pkt. 3 art. 2 tegoż prawa przemysłowego z zakresu jego działalności wyłączona.

Prawo zakładania rurociągów i urządzeń pomocniczych do przeprowadzania palnych gazów ziemnych, jak i eksploatacją są zastrzeżone Państwu (art. 2 powołanej wyżej ustawy gazociągowej), które może prawo to przenosić na osoby prawne lub fizyczne, co następuje w formie aktu koncesji, wydanego przez Ministra Przemysłu i Handlu.

Niezależnie od tego art. 3 powołanej wyżej ustawy głosi, że „pozwolenie na budowę zakładów gazu ziemnego udziela Minister Przemysłu i Handlu na podstawie projektów, nadających się itd.“. Przez powyższe pozwolenie należy rozumieć zatwierdzenie projektów budowy.

Zgodnie z górniczym charakterem omawianej działalności oraz ustawy wyżej powołanej, która stanowi prawną podstawę tej działalności, jako właściwe władze do przeprowadzania czynności przygotowawczych dla zatwierdzenia projektów budowy zakładów gazu ziemnego wyznaczam władze górnicze, to znaczy Wyższe Urzędy Górnicze.

W przypadku, gdy zakład gazu ziemnego bądź też jego odgałęzienia przechodzą przez teren objęty zasięgiem władzy więcej niż jednego urzędu władzy górniczej, wtedy o właściwości terytorialnej danego urzędu decyduje miejsce położenia źródła, skąd zakład pobiera gaz ziemny.

ZWYCZAJE HANDLOWE

Odgazolinowanie gazu, zużywanego na własne potrzeby. Jeżeli w kontrakcie naftowym zawarte jest postanowienie, iż gaz ziemny zużywany względnie spalany na własne potrzeby określonej kopalni, wolny jest od obciążenia z tytułu udziałów brutto — to wówczas wedle istniejących zwyczajów handlowych — kopalnia wolna jest od obowiązku oddawania tegoż udziału do produkcji gazowej także w tym wypadku, jeśli gaz ziemny poddany został uprzednio odgazolinowaniu. Powyższy zwyczaj handlowy ma zastosowanie również w tym wypadku, gdy właściciel kopalni oddaje gaz do odgazolinowania do obcej gazoliniarni, przy czym obojętnym jest, czyją własnością są inne gazy przerabiane w danej gazoliniarni oraz na jakich warunkach zawarta została między właścicielem kopalni a gazoliniarnią umowa, dotycząca odgazolinowania gazów.

Wolna od obciążenia z tytułu udziałów brutto będzie oczywiście tylko ta część odgazolinowanego gazu, która zużyta została faktycznie na własne potrzeby danej kopalni z tym, że zainteresowanym bruttowcom winna być umożliwiona kontrola odnośnych ilości gazów. (11/III. 1938. L. 4585. Nr 683 — Izba Przem. Handlowa we Lwowie).

WIADOMOŚCI BIEŻĄCE

Inż. Stefan Dażwański obecny Naczelny Dyrektor Państwowej Fabryki Olejów Mineralnych „Polmin“ zamianowany został Dyrektorem Departamentu przemysłowego Ministerstwa Przemysłu i Handlu. P. Inż. Dażwański obejmuje urzędowanie w Ministerstwie z dniem 1 czerwca 1938 r.

Nadmienić należy, iż p. Dyr. Dażwański nie wycofuje się z przemysłu naftowego, równocześnie bowiem powierzone Mu zostaje z dniem 1 czerwca br. stanowisko Prezesa Rady Administracyjnej „Polminu“.

Kooptacja radcy Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie. Stosownie do postanowień § 43 Statutu Izby Część I (Regulaminu Wyborczego) 13 plenarne zebranie Izby odbyte dnia 7 kwietnia 1938 r., kooptowało na radcę Izby z przydziałem do Sekcji przemysłowej dra Ignacego Wygarda, członka Zarządu i Naczelnego Dyrektora Towarzystwa „Pionier“, Spółka Akcyjna dla poszukiwania i wydobywania minerałów bitumicznych we Lwowie.

Mapa geologiczna brzeżnych Karpat zachodnich. W Roczniku Polskiego Towarzystwa Przyrodników „Kosmos“, ukazała się mapa geologiczna brzeżnych Karpat zachodnich w okolicy Rzeszowa, Tyczyna i Ropczyc, w opracowaniu Oddziału geologicznego S. A. „Pionier“ (T. Chlebowski, J. Obtułowicz i J. Wdowiarz — „Badania geologiczne zachodnich Karpat brzeżnych w okolicy Rzeszowa, Tyczyna i Ropczyc“, Kosmos, Kol. LXII. Fasc. IV).

Mapa powyższa jest wynikiem badań terenowych S. A. „Pionier“, przeprowadzonych w roku 1936 jako część programu poszukiwawczego obszarów mioceńskich przedgórza. Badania te były konsekwentnym rozwinięciem programu poszukiwań złóż węglowodorowych w zachodniej części przedgórza, a zatem na przedłużeniu badań przeprowadzonych w początkowym okresie działalności S. A. Pionier na obszarach przedgórza wschodniego.

W pierwszym rzędzie chodziło o zbadanie stosunku nasuniętych Karpat fliszowych na miocen przedgórza.

Opublikowana przez „Pioniera" mapa jest ważnym przyczynkiem do znajomości najmniej dotąd zbadanych brzeżnych Karpat zachodnich.

KRONIKA WIERTNICZA.

Tustanowice.

Statelands 32 — „Małopolska". Głębok. 1 392 m; osiągnął horyzont piaskowca borysławskiego z przypływem dziennym początkowym 11 000 kg ropy.

Statelands 33 Antoni — „Małopolska". Głębokość 1 021 m. Warstwy polanickie, rury 14". Wierci systemem Rotary.

Statelands 34 — „Małopolska". Głębok. 1 020 m. Wierci w warstwach polanickich, rury 7".

Bukowice 41 — „Małopolska". Głębok. 1 306 m. Wierci w warstwach menilitowych i ściąga po 1 500 kg ropy dziennie. Rury $5^1/_2$".

Bukowice 43 — „Małopolska". Głębok. 1 068 m. Wierci w warstwach polanickich. Rury 6".

Tłoka 44 — „Małopolska". Głębokość 1 060 m. Wierci w warstwach menilitowych. Rury 6".

Marietta 6 — „Małopolska". Głębok. 1 097 m. Wierci w piaskowcu borysławskim. Rury 6". W głębokości 1 077 m przypływ ropy w ilości około 1 500 kg dziennie.

Marietta 1 — „Małopolska". Głębokość 893 m. Wierci w warstwach menilitowych. Rury $5^1/_2$". W głębokości 798 m ślady ropy.

Mraźnica.

Premier-Horodyszcze 1 — „Małopolska". Głębokość 543 m. Wierci w warstwach nasuniętych. Rury 9". Zamknięto wodę rurami 10".

Nina — „Małopolska". Głębokość 1 533 m. Wyrabia zasyp w głębokości 1 470 m. Rury $5^1/_2$". Przypływ ropy około 1 000 kg dziennie.

General Sikorski — „Małopolska". Głębokość 1 280 m. Instrumentacja.

Metan — „Małopolska". Głębokość 1 167 m. Warstwy polanickie. Rury 7". W głębokości tej zaznaczył się przypływ ropy w ilości początkowej około 6 000 kg dziennie.

Czarna.

Nr 6 — „Małopolska". Głębokość 173 m. Wiercenie rozpoczęto dnia 5 marca br. W tej głębokości w warstwach krośnieńskich uzyskał przypływ ropy w ilości początkowej 1 500 kg dziennie.

Skorodne.

Nr 2 — „Małopolska". Głębokość 133 m. Wierci w warstwach krośnieńskich. Rury 10".

Bitków.

Nr 67 — „Małopolska". Głębokość 833 m. Wierci w warstwach polanickich. Rury 9".

Nr 69 — „Małopolska". Głębokość 329 m. Wierci w warstwach płytowych i zamyka wodę rurami 10".

Nr 122 — „Małopolska". Głębokość 1 287 m. Pogłębia w warstwach menilitowych w rurach 6".

Rypne.

Serhów 51 — „Małopolska". Głębokość 581,70 m. Pogłębia w warstwach menilitowych. Rury 7".

Serhów 55 — „Małopolska". Głębokość 339 m. W głębokości tej uzyskano przypływ ropy z pierwszego horyzontu w ilości 1 000 kg dziennie. Rury 7".

Serhów 56 — „Małopolska". Głębokość 297 m. Przewierca warstwy nasunięte. Wodę zamknięto rurami 12" i zapuszczono rury 10".

Staje 6 — „Małopolska". Głębokość 442 m. Wierci w warstwach menilitowych w rurach 7". Ślady ropy.

Homotówka 32 — „Małopolska". Głębok. 403 m. Wierci w warstwach menilitowych. Po zamknięciu wody rurami 9" zapuszczono do dalszego wiercenia rury 7".

Sądkowa.

Nr 29 — „Małopolska". W głębokości 1 072 m nawiercono silny gaz w ilości około 300 m^3/min, przy wolnym wypływie. Otwór oddano do ruchu eksploatacyjnego.

Brzezówka.

Olga 3 — „Małopolska". Głębokość 957 m. Wierci w warstwach eoceńskich w rurach 6". Ślady ropy i gazu.

Rogi.

Nr 12 — „Małopolska". Głębokość 974 m. Wierci w warstwach menilitowych w rurach 9" i prostuje otwór.

Węglówka.

Nr 126 — „Małopolska". Głębok. 435 m. Wierci i przygotowuje do zamknięcia wody w rurach 6".

Harklowa.

Nr 174 — „Małopolska". Głębok. 496 m. Wierci w warstwach krośnieńskich w rurach 7". Częste ślady ropy.

Nr 175 — „Małopolska". Wiercenie rozpoczęto dnia 9 marca br. i uwiercono do końca miesiąca 174 m w warstwach krośnieńskich. Rury 9".

Krościenko.

Nr 109 — „Małopolska". Głębok. 424 m. Wierci w warstwach eoceńskich w rurach 14". Wyrabia zasyp i przygotowuje do zamknięcia wody rurami 14".

Dominikowice.

Nr 2 — „Małopolska". Głębokość 182 m. Wierci w warstwach kredowych w rurach 9".

Nr 3 — „Małopolska". Głębokość 327 m. Wierci w warstwach kredowych w rurach 9". Ze spodu słaby przypływ ropy.

Wańkowa.

Leszczowate 48 — „Małopolska". Głębokość 724 m. W głębokości tej nawiercił w warstwach menilitowych produkcję około 1 500 kg ropy dziennie.

Brelików 133 — „Małopolska". Głębokość 329 m. Wierci w warstwach menilitowych w rurach 9". W głębokości 223 m ślady ropy.

PRZEGLĄD ZAGRANICZNY

Czy Niemcy osiągną samowystarczalność w dziale olejów mineralnych?

W lecie br. dobiegnie końca okres osiemnastu miesięcy, w ciągu których — zgodnie z oznajmieniami rządu, potwierdzonymi raz jeszcze przez ministra propagandy na inauguracji berlińskiej wystawy samochodów — miały Niemcy uzyskać zupełną niezależność od obcych źródeł produkcji paliwa płynnego. Zapowiedź ta doznała w toku późniejszych enuncjacyj przedstawicieli rządu — pewnego zacieśnienia; ograniczono mianowicie zapowiedzianą na termin letni br. samowystarczalność kraju wyłącznie do działu paliw lekkich.

Konkretne znaczenie omawianych zapewnień zależy w pierwszym rzędzie od rozmiarów, jakie po upływie osiemnastomiesięcznego okresu dążeń autarkijnych przybierze niemiecka konsumcja wewnętrzna paliwa płynnego. Przebieg prac, dokonanych w ciągu 1937 r., a polegających na uruchomieniu licznych urządzeń do wytwarzania benzyny syntetycznej i na kładzeniu podwalin pod nowe urządzenia do upłynniania węgla — umożliwia z drugiej strony orientację co do prawdopodobieństwa wyników zamierzonych na metę tak nieodległą.

Nie ulega wątpliwości, że niemiecka produkcja paliw syntetycznych rozwinęła się pokaźnie w ciągu ubiegłego roku. Mimo znaczny wzrost krajowej konsumcji paliwa płynnego, uzyskano w 1937 r. — po raz pierwszy od wielu lat — obniżenie importu benzyny. Jakkolwiek dowóz benzyny w 1937 r. był okrągło o 20% niższy niż w roku poprzednim, zagadnienie racjonalności tej redukcji z punktu widzenia ekonomicznego — tj. w odniesieniu do nader wielkich świadczeń pieniężnych i technicznych na cele autarkijne — pozostaje jeszcze kwestią otwartą. Należy również poddać rozwadze rolę, jaką osiągnięte w roku ub. zmniejszenie importu benzyny odegra w całokształcie zamierzeń i prac samowystarczalnościowych.

Wyraźne odciążenie niemieckiego bilansu handlowego w dziale olejów mineralnych przez rozwijający się przemysł upłynniania węgla nie stało się wprawdzie dotychczas przedmiotem statystycznej oceny — zestawienia urzędowe przemilczają bowiem ten fakt w sposób systematyczny, — przybliżone jednak dane co do udziału przemysłu syntetycznego w łącznej niemieckiej produkcji paliwa płynnego można uzyskać metodą pośrednią.

Łączna niemiecka konsumcja olejów mineralnych w 1937 r. wyniosła 5 420 000 ton, co w porównaniu z notowanym w 1936 r. spożyciem 4 925 000 ton oznacza przyrost 10%. W przytoczonych liczbach uwzględniono skonsumowane w latach 1936 i 1937 ilości benzyn specjalnych, benzolu, benzyny syntetycznej, alkoholu motorowego i benzyny, otrzymywanej metodą prażenia węgla; nie uwzględniono natomiast benzolu technicznego, — ciężkich olejów terowych, dobywanych z węgla, dalej paliw namiastkowych. Konsumcja lekkiego paliwa płynnego, stanowiącego główną pozycję w planie samowystarczalnościowym, wzrosła w omawianym powyżej okresie sprawozdawczym z 2 235 000 ton na 2 450 000 ton, czyli o 9,6%. Niemieckie spożycie paliwa płynnego, które przed 1936 r. wykazywało przeciętny przyrost roczny 20%, zdradza w obu latach ostatnich stosunkowo słabszą tendencję wzrostu, co należy przypisać bardziej powolnemu przebiegowi działalności motoryzacyjnej.

Na uwagę zasługuje udział rozmaitych gałęzi przemysłu wytwórczego w pokryciu zapotrzebowania paliw płynnych, notowanego w latach 1936 i 1937.

Z niemieckiej ropy surowej wytworzono w 1937 r. ilość benzyny, przekraczającą tylko nieznacznie analogiczną pozycję z 1936 r. — produkcja bowiem ropy surowej w Niemczech, wynosząca w 1937 r. 453 339 ton, wykazuje w stosunku do roku poprzedniego przyrost zaledwie 2%. Należy przy tym zaznaczyć, że rosnące z każdym rokiem ilości niemieckiej ropy surowej przetwarza się na oleje smarowe. Do wytworzenia benzyny zużyto w 1937 r. ilość ropy, przewyższającą prawdopodobnie o nieznaczny tylko procent ilość analogiczną z 1936 r., mianowicie około 100 000 ton. Znaczne ilości koksu, otrzymywane przy intensywnej pracy hut, umożliwiły dalszy wzrost produkcji benzolu, którego udział w pokryciu zapotrzebowania paliw płynnych zwiększył się — w przybliżeniu — z 380 000 ton w 1936 r. na 420 000 ton w 1937 r.

Z wykazów, ogłoszonych przez zarząd monopolów państwowych wynika, że w 1937 r. wytworzono 210 000 ton spirytusu, przeznaczonego do celów napędowych; w 1936 r. notowano w tym samym dziale wynik nieco niższy, wyrażający się liczbą 207 000 ton. W obrębie tych liczb zmniejszyła się produkcja alkoholu etylowego ze 160 000 ton na 140 000 ton, wzrosła natomiast produkcja alkoholu metylowego, którego w 1936 r. spożyto 47 000 ton, w 1937 r. zaś 70 000 ton. Zmiany te należy przypisać malejącemu znaczeniu alkoholu w całokształcie niemieckiej gospodarki paliwami płynnymi, a w szczególności wprowadzonemu od października 1937 r. obniżeniu ilości przymusowej domieszki spirytusu z 10 na 8,5%.

Z importu benzyny przeznaczono w 1937 r. na cele konsumcyjne około 930 000 ton, co w porównaniu z ilością 1 273 000 ton, notowaną w 1936 r., oznacza redukcję o 343 000 ton. Ostatnia z przytoczonych liczb jest niejako miernikiem rezultatów, osiągniętych dotąd przez Niemcy na terenie uniezależniania się gospodarczego od innych krajów. W przytoczonych liczbach nie uwzględniono poszczególnych odmian benzyny przemysłowej, wytwarzanej w przeważającej ilości nadal z ropy zagranicznej.

Po uwzględnieniu nieznacznych ilości benzyny, wytworzonej metodą prażenia (25 000 ton w 1936 r., 40 000 ton w 1937 r.), i po zestawieniu sumy wszystkich, wymienionych dotąd, pozycyj w dziale produkcji i importu — z sumarycznym spożyciem lekkich paliw płynnych, uzyskamy w sposób pośredni możność zorientowania się co do ilości benzyny syntetycznej, wytworzonej w okresie sprawozdawczym. Z prostego obliczenia wynika, iż niemiecka produkcja benzyny syntetycznej wzrosła z 350 000 ton w 1936 r. na 850 000 ton w 1937 r. Nadwyżka 500 000 ton stanowi konkretną zdobycz w zakresie realizacji planu autarkijnego — dzięki której zdołano w roku ub. podwyższyć udział krajowej produkcji niemieckiej w pokryciu łącznego zapotrzebowania lekkich paliw płynnych z 43% na 62%.

Pod względem strukturalnym przedstawia się omówiony rezultat następująco:

	1936	1937	1936	1937
	t o n y		% łącznego zapotrzebowania	
W kraju wytworzono: *)				
benzyny syntetycznej	350 000	850 000	15,6	34,7
benzolu	380 000	420 000	17,0	17,1
alkoholu	207 000	210 000	9,3	8,6
benzyny z prażenia	25 000	40 000	1,1	1,6
Razem:	962 000	1 520 000	43,0	62,0
Importowano:				
benzyny	1 273 000	930 000	57,0	38,0
Łącznie:	2 235 000	2 450 000	100,0	100,0

Konkretnej wymowy nabierają przytoczone liczby dopiero w zestawieniu z rozmiarami i z dążnością rozwojową niemieckiego spożycia olejów mineralnych. Struktura niemieckiej konsumcji w obu latach ostatnich jest następująca:

	1936	1937	Przyrost
	t o n y		%
Paliwa płynne lekkie	2 235 000	2 450 000	9,6
Benzyna przemysłowa	140 000	150 000	7,1
Olej świetlny	110 000	110 000	—
Oleje smarowe	460 000	500 000	8,7
Olej gazowy [1]	1 050 000	1 200 000	14,3
Oleje opał. i Diesel'owe [2]	430 000	460 000	7,0
Asfalt (bitum)	500 000	550 000	10,0
Razem:	4 925 000	5 420 000	10,1

*) nie uwzględniono tu benzyny, wytworzonej z niemieckiej ropy surowej, ponieważ pozycja ta jest nawet nieco niższa od importu benzyny przemysłowej.

Z łącznego niemieckiego zapotrzebowania olejów mineralnych przypada zatem w 1937 r. — 45,4% na lekkie paliwa płynne — w tym też jedynie dziale dokonało się znaczne podwyższenie produkcji krajowej. W innych działach nie zanotowano ważnych postępów w kierunku realizacji planu samowystarczalnościowego. Stwierdzono natomiast dokonujący się nadal intensywny wzrost konsumcji wszystkich olejów mineralnych (z wyjątkiem nafty, odgrywającej w omawianym zakresie rolę niezbyt ważną). Silnie zwiększa się zwłaszcza zapotrzebowanie olejów Diesel'owych.

Ze spożyciem olejów mineralnych pozostają w dość charakterystycznym związku rozmiary importu, który w obu ostatnich latach przedstawiał się w Niemczech następująco:

Niemiecki import olejów mineralnych.

	1936	1937	Zmiana
	t o n y		%
Ropa naftowa	578 865	732 217	+ 26,5
Benzyna	1 324 652	1 058 200	— 20,1
Olej świetlny	63 609	48 197	— 24,2
Oleje smarowe	386 241	415 283	+ 7,5
Olej gazowy	1 081 326	1 192 145	+ 10,2
Olej opałowy	379 402	395 581	+ 4,3
Pozostałości	389 000	445 722	+ 14,6

Procentowo i absolutnie największy wzrost notowano w dziale importu ropy surowej, którą stosuje się w ilościach rosnących przede wszystkim przy przeróbce asfaltu, ulegającego wielkiemu zapotrzebowaniu dla budowy dróg i ulic.

Czwartą część importowanych olejów smarowych eksportuje się ponownie, jako wytwór uszlachetniony. Niemiecka produkcja olejów smarowych z ropy, wydobywanej w kraju, pokrywa tylko nieznaczną część zapotrzebowania; należy oczekiwać zwiększenia intensywności wytwórczej w omawianym dziale dopiero po uruchomieniu nowej rafinerii obok Hannoweru, co nastąpić ma za kilka lat.

Wzrost dowozu olejów gazowych, stanowiących główną pozycję niemieckiego importu, osłabia nadzieję osiągnięcia w nieodległym czasie pełnej samowystarczalności kraju. W dziale olejów gazowych i olejów opałowych nie przekroczyły niemieckie dążenia autarkijne dotychczas fazy wstępnej. Nie istnieje dotąd w Niemczech przemysł wytwarzania olejów ciężkich, zorganizowany na odpowiednią skalę. Syntetyczne wytwarzanie olejów Diesel'owych utrzymuje się jeszcze w sferze zamierzeń.

Resumując, należy stwierdzić, że w dziale lekkich paliw płynnych osiągnięto w Niemczech znaczne postępy, które przyczynią się niewątpliwie do zwiększenia samodzielności gospodarczej kraju; proces ten zajmie jednak czas nie krótszy od 1—2 lat. Miesiące letnie br. nie przy-

[1]) łącznie z ropą dla traktorów,

[2]) łącznie z olejami Diesel'owymi dla zapotrzebowania bunkrowego statków niemieckich.

niosą na pewno pełnego urzeczywistnienia zamierzeń, zawartych w planie autarkijnym. Znacznie mniej korzystnie przedstawia się obecna faza dążenia do samowystarczalności w dziale wszystkich innych przetworów naftowych, stanowiących ilościowo przeszło połowę zapotrzebowania krajowego. Nie łatwo określić czas, potrzebny do uzyskania w tym dziale możności oparcia się wyłącznie o własne siły produkcyjne kraju.

Wiadomości drobne

Nowe dowiercenie w Zistersdorf. Zistersdorf, znana, tuż pod Wiedniem położona kopalnia nafty, może poszczycić się nowym, pięknym sukcesem.

Tow. „Rohöl-Gewinnungs" A. G. (R. A. G.), należące do grupy Vacuum-Shell, nawierciło dnia 1 marca br. w głębokości 1 400 m w nowym otworze produkcję o początkowej wydajności 8 cystern dziennie, która oczywiście samoczynnie się wydobywa. Z powodu zbyt dużego wypływu gazu, produkcję tę dławi się.

Zistersdorf produkuje obecnie około 25 cystern ropy dziennie, pokrywając w ten sposób więcej niż 20% całkowitego zapotrzebowania b. Austrii.

Ruch wiertniczy i poszukiwawczy ożywia się bardzo w tym kraju. Na lewym brzegu Dunaju, w Rogatsboden koło Scheibbs, w Dolnej Austrii, prowadzi wiercenia badawcze gwarectwo Raky-Danubia i ma piękne ślady ropy. Ślady te są o tyle interesujące, że wie cenie leży w odległości około 150 klm od Zistersdorf.

Należy zaznaczyć, że prawie wszystkie wiercenia wykonywane są sposobem rotary. Kto by przypuszczał, że pod samym Wiedniem znajduje się wybuchowa ropa! *Z. B.*

Milion samochodów w Niemczech. Bilans za rok 1937 wykazuje, że liczba samochodów osobowych w Niemczech przekroczyła w r. ub. milion, co stanowi podwojenie od r. 1932. Cztery piąte tej cyfry przypada na wozy małe, w jakie zaopatruje się stan średni. Sfery robotnicze posługują się przeważnie motocyklami, których liczba wynosi 1 300 000. Tabor samochodów ciężarowych wynosi obecnie 320 000, co w stosunku do r. 1932 wskazuje na przyrost o 85%. Wartość produkcji przemysłu automobilowego obliczono za rok ubiegły na 1,2 miliarda marek. W Niemczech wybudowane autostrady liczą 2 000 km długości. (Berliner Tageblatt). Wedle najświeższych obliczeń Polska liczy 44 722 pojazdów mechanicznych.

Samochody w usługach kolejnictwa. Prawie we wszystkich państwach tabor samochodowy spełnia służbę pomocniczą w zarządach kolejowych, które wyzyskują go dla różnych celów, a przede wszystkim kierując go na szlaki, gdzie budowa nowych linii kolejowych niema widoków intratności. Samochody odgrywają także ważną rolę przy dostawie towarów z dworców kolejowych do domów. Pierwsza statystyka ilości pracy samochodowej w usługach kolei ukazała się za rok 1936. Widzimy w niej, że pewne państwa używają samochodów przeważnie dla komunikacji osobowej, inne zaś do przewozu towarów. Francja np. liczy 877 samochodów osobowych, a 778 towarowych, gdy Niemcy 126 osobowych, a 2 199 towarowych.

Koleje polskie posiadają 125 samochodów osobowych o długości linii przelotu 3 087 km, przewiozły 2 403 207 osób, pokonując 4 582 000 km. Wpływ z tych przejazdów wynosił 4 029 900 zł. (Bull. U. I. C. 9/1937). Liczymy zatem tyle samochodów osobowych co Niemcy, ale przewieźliśmy w nich dwa razy tyle co te ostatnie. Wziąć jednak należy pod uwagę, że w Niemczech jest za to obfitsza sieć kolejowa.

Ceny benzyny w Europie. Cena litra benzyny (mieszanki) w sprzedaży detalicznej w poszczególnych państwach europejskich wynosi:

	w walucie oryginalnej		w przeliczeniu na zł
Polska	zł	0,52—0,60	0,52—0,60
Austria	Sch.	0,60—0,70	0,60—0,70
Belgia	frs. b.	2,65	0,48
Czechosłowacja	kć.	3,05—3,20	0,57—0,60
Francja	frs. fr.	2,85	0,49
Gdańsk	DG.	0,50	0,50
Holandia	hfl.	0,13—0,14	0,39—0,42
Jugosławia	Din.	5,55—6,85	0,70—0,85
Litwa	lit.	0,90—0,95	0,80—0,85
Łotwa	łat.	0,50—0,55	0,52—0,58
Niemcy	RM.	0,40—0,50	0,86—1,07
Rumunia	lei	10,80	0,41
Szwajcaria	frs. s.	0,45	0,56
Węgry	P.	0,45—0,58	0,50—0,64
Włochy	lir.	3,32	0,93

Ceny, podane w granicach od — do, oznaczają, że w danym państwie cena benzyny uzależniona jest od strefy.

W stosunku do automobilistów-obcokrajowców stosują w tej chwili zniżki w cenie benzyny tylko Szwajcaria i Włochy. Mianowicie w Szwajcarii po minimum 3 dniach pobytu przysługuje 33% zniżki, która realizowana jest przy wyjeździe ze Szwajcarii w formie zwrotu. Włochy udzielają zniżek, sprzedając benzynę po lir. 1,85, a nawet 1,36, ale tylko posiadaczom bonów hotelowych, dając prawo do nabycia określonej ilości benzyny w stosunku do ilości i kategorii nabytych bonów. Nadmienić przy tym wypada, że na razie ani bonów hotelowych, ani benzynowych w Polsce nabyć nie można. Można je jedynie zakupić na granicy włoskiej w kioskach R. A. C. I. (Reale Autumobile Club d'Italia). ***(Mac.)*** (Kurjer Warsz.).